

Дівочі Мрії

Трагі-Комедія в 6-ох Відмінах

ЗІ СПІВАМИ І ТАНЦЯМИ.

Написав року 1918 в Вінніпегу

СЕМЕН КОВБЕЛЬ

Штука написана в альбом молодим дівчатам, котрі
мріють о недосяжнім щастю понад свій стан,
і многі через те попадають в неща-
сте, із котрого повороту
нема.

ЦІНА 50 ц.

НАКЛАДОМ

Пані Др. А. Ионкеровой.

PN
6120
A5
K88.1
1918
с.2

Дівочі Мрії

Трагі-Комедія в 6-ох Відмінах

ЗІ СПІВАМИ І ТАНЦЯМИ.

Написав року 1918 в Вінніпегу

СЕМЕН КОВБЕЛЬ

Штука написана в альбом молодим дівчатам, котрі мріють о недосяжнім щастю понад свій стан, і многі через те попадають в нещасте, із котрого повороту нема.

БІБЛІОТЕКА

LIBRARY OF

13342

Українського Національного Об'єднання
UKRAINIAN NATIONAL FEDERATION

297 College St. — Toronto, Ontario

Пані Др. А. Йонкерої.

ДІЄВІ ОСОБИ:

Охрим Чайна, господар.
Марта, його жінка.
Орися, їх дочка.
Марно, молодий парубок, коваль.
Свирид Черепаха, родич Марка.
Ганна, жінка Марка.
Дувид, шинкар.
Малка, його жінка
Нечипір, } босяки, п'яниці.
Прокіп, }
Городовий, (поліцай).
Іван Леонтович, син дідича.
Зося, покоївка.
Семен, }
Василь, } парубки
Харно, }
Мотря, }
Олена, } дівчата.
Марійка, }
Галя, }
Катря, }
I і II музики.

Парубки і дівчата.

Дієть ся на Україні в часі жнив.

ДІЯ І.

Сцена представляє вулицю в селі. З боку, на право, хата Охрима Чайки. Перед хатою тин і перелаз. За тином вулиця, дерева; в глибині сцени керниця з журавлем. Вечер.

ЯВА І.

Охрим, з лівого боку, іде з поля, з косою на плечах; в одній руці збанок, в другій капелюх, пристає коло керниці і кінчить молитву.

Охрим.

І не введи нас во скушеніє, но ізбави нас од лукавого святого. Амінь!... Ну, слава тобі Господи, що вже в дома! (Кладе носу на дерево і набирає води). А то і водиці холодної чоловік жадний! (Хрестить ся і пє) А-а-а!... Ну і спека цілісеньку днину... аж трава зівяла! (Випростовує крижі). О, Господи милосерний, коли то вже раз чоловік відпочине? Е, мабуть аж в домовині!... І родив ся на панськім, та здаєсь, що і смерть заскочить там! (Думає). Маленьким уже панські телята пас! Підбув трохи, за погонича взяли за п'ять карбованців на рік у службу. А коли вже виріс, то від тоді до сеї пори із косою, вилами тай ціпом мов із рідними не розстаюсь! Неначе зріс ся. Працюй, працюй день і ніч, і в голоді і на морозі і годі із тої біди вибитись. (Глядить у хату). А здаєть ся, що моїх ще нема в дома. Певно дожинають. Завтра свята неділенька, а там може і дощ прийде, то добре булоб як би все було у спрятку.

Тільки всего, що та одна нивка тай хатина по батькові осталась та є хоть свій куток. Нехай вже самі розщобають ся коло свого а я вже на лані буду вікувати. Заробити треба. (Пє воду і хрестить ся).

ЯВА. 2.

Марта і Оріся йдуть з поля. Оріся несе вінок пшениці, а Марта серпи і мішок від харчів.

Оріся:

Що він вам, мамо, казав як ви остановились коло кузні?

Марта:

Нічого! Казав щоб серп принесла побстрити, а то тупий вже дуже. Не ріже, тільки скубе!

Оріся:

А ось і батько вже дома! Здорові були таточку! (Обнимає батька і дає вінок). Ось вам вінок принесли!

Охрим:

Дожали? Ну, слава Богу!... (Цїлує Орісю). Спасибі тобі дону за подарок! (Дає карбованця). А отсе тобі на стрічки. Тай тобі Марто спасибі, що дожала. Буде спокійна голова. А може понозили? Здаєсь буде дощ з неділі. А багато є?

Марта:

Та є сім кіп і двацять! Гарна пшеничка!

Охрим:

Слава тобі Господи! Ну, ідиж, іди та зладь вечеряти, а то поголодніли мабуть.

Марта:

Іду! Орісю внеси води, а ти Охрime піди та

Охрим: А отсе тобі дошо карбованця на стрічки. — Дія I, стор. 4-та.

...то жде собі то прїзні, і в сїм шїм
...і в нїм де сїжко, сїжко
...внїм, дїти як коби, як вє то в своїм кїзні і в
...то в лєбодїм кїзні, і в лєбодїм кїзні

врубай дров, щоб було і на завтра, тай внеси до хати. (Іде в хату).

Та я врубав ще вранці, буде досить! Піду внесу! (Виходить поза хату).

ЯВА 3.

Орися:

(Сама). Господи Боже! Чого нам така біда? Батько і мати працюють цілий свій вік і кінця тому нема. І в мене вже спина болить. Сонце пражить цілий день, а ти роби не розгинаючись, щоб куска хліба не забракло. І так день за днем, рік за роком, тай життя так зійде, бо на що краще годі надіятись... Хибаж всі люди на те сотворені, щоб так бідувати?... Здасть ся, що не всі! От пани: Цілий день сидять в холодочку, між пахучими цвітами в городі, або в мальованих покоях, та в дорогих шатах пишають ся! Їм і птички гарнійше співають, і все жите у них раєм видаєсь. Живуть в роскошах, не працюють, не знають недостатків, а всеж їх так само Господь сотворив як і всіх людей. (Задумуєть ся). Господи! чомуж я панянкою не вродилась? Сиділаб собі в горницях, та тільки другим розказувала, що робити!... Та годі! Мені таке щасте не судилось... Кажуть мені, що і красою наділив мене Господь, та що з того?... коли щастя не дав!... Ось, Марко вже докучає матері, щоб віддали мене за него замож. І мене він любить з малку ще. Гарний парубок, здоровий, роботящий, добрий, щирий, і коваль добрий, як що викує то хоть бери та цілуй! Та всеж він таки тільки коваль. Все із вуглем та сажею, сорочка попалена, руки як кора, та все то у своїй кузні із людьми переговорюєсь, то за роботою глядить, а

з жінкою ніколи буде і слова ласкавого промовити. І чи-ж се мені буде полекша? Хиба-ж се моя доля така? **(Задумуєсь)**. У мене все якась думка находить, що мені краще жите судилось!... От хочби і сьогодні. Як панич перестрів нас на дорозі, як любенько усміхнув ся до мене, як ласкаво заговорив, як чемненько уклонив ся відходячи. От як би так... **(Стрепенулась)**. Та що се я?... Хибаж можна мені об сім думати?...

(Голос Марти з хати): Орісю! А давайже-ж воду! Чого там засиділась?

Оріся:

Зараз, зараз! **(До себе)**. А може він мене і уподобав? Хто знає? У панів буває всяко!... Ох, колиб, Господи, так мені панею стати... Зажилаб у роскошах, батька і матір вирвалаб із нужди, а Марко собі знайшов би иншу. **(Бере воду і йде у хату)**.

Охрим:

(Несе дрова). А відчини там котра! **(Марта відчиняє, Охрим вносить дрова до хати, Марта за ним зачиняє)**.

ЯВА 4.

Марко:

(З ліва входить. Розглядаєсь). Нема, тільки що бачив як була ось тут. Пішла мабуть в хату. **(Заглядає у вікно)**. Вечерять збирають ся. Не-хай, не буду мішати! А тут ніколи! В кузні люди ждуть, а мені конечно треба упевнитись. **(Думає)**. Е, краще зайду до дядька Свирида, попрошу щоб зайшов та поговорив із старими. Як що старі згодні то завтра і посватаємо. Орісі я вже нераз на-тякав, але вона ні с'як, ні так. Звісно, дівчина.

Здасть ся, що радаб, та коли спитаю об сїм то все чогось обминає і скручує на иншу бесїду, щоб не признатись прямо. Сим тїльки мучить мене... А може хто другий у неї на думці?... Хто дївоче серце вгадає?... А менї така скука, так тяжко на душі як не бачу її, що і місяця не знайду собі. І нема в мене щирого друга, порадника, щоб розважив, порадив, поміг. Все в кузні тай в кузні. Ніколи і межі парубків вийти, можеб що і довідав ся! (Сїдає на керниці і співає тихо).

Чи ти ясна зірко бачиш мене з неба,

Що моргаєш любо, коли лиш поглянь?

Ти, певно, все знаєш, чого менї треба, —

Та не чуєш болю, сердечних зігхань!

Чи бачиш як серце горе придавило?

Чи чуєш як душу туга розрива?

Тебе ясне сонце жаром розжарило,

А місяць коханем тихим покрива.

Скажи, ясна зірко, ти бачиш з висока,

Чи є там у Бога щастя сиротї?

Як бачиш, як знаєш, зірко ясноока,

То дай менї знати, хотяй би і в сні!

(Чути з далека регіт дівчат і гамір).

От уже із поля йдуть! Веселі, жартують! Прийдуть, повечеряють і далі на вулицю гулять! А менї мабуть не доведеться. І так вже забаривсь, а люди в кузні ждуть. Казав на хвилинку! Піду, щоб не застали тут а то забакають, і не пустять. Може і оброблюсь скоро тай опісля вийду до них! (Пішов).

ЯВА 5.

Дівчата і парубки йдуть вулицею, весело розмовляючи.

Марїнка:

Постійте сестрички, я викличу Орисю. (Пе-

релазить через тин і кличе крізь вікно). Орісю!

Харко:

Та не кричи, а то вдавить ся! Не бачиш як пельку напиха?

Оріся:

(В дверех) А що там? Куди ви зібрались?

Марійка:

Виходь, сестричко, на вулицю. Поспіваємо!
Прийдеш?

Оріся:

Прийду, тільки повечеряю, та матері де-що поможу!

Марійка:

А не барись дуже! Ми подождемо там!

Добре, добре! (Іде в хату. Всі відходять жар-
туючи. Чути як соловії близько ляскоче).

Хор (за кулісами):

Ой, із-за гори та буйний вітер віє,
Ой, там удівонька та пшениченьку сіє,

А посіявши, стала волочити,
А заволочивши, стала Бога просити:

Ой, уроди Боже та пшениченьку яру,
Для вдовиних діток тай на вловину славу!

Ой ще удівонька та до дому не дійшла,
А вже кажуть люди що пшениченька зійшла.

Ой ще удівонька тай на лавку не сіла,
А вже кажуть люди, що пшениченька доспіла.

(Пісню сю тихо співають за кулісами з перервами цілу першу дію).

ЯВА 6.

Охрим:

(Виходить з хати і сідає на приспі):

От, що то молодь! Веселе! Жартує, пустує і байдуже, що цілу днину на полі гарює... А красний, чудовий вечір! (Зіває і хрестить ся). Гай, гай! Колись бувало чоловік і сам не гірший був. А тепер що? От не успів повечерять тай вже хавки деруть ся! Спать пора! (Зіває і хрестить ся). Во імя Отца і Сина і Святого Духа. Амінь. За молитвами святих отець наших...

ЯВА 7.

Свирид:

(Входить). Добрий вечер, куме! Віддихаєте?

Охрим:

А, доброго здоровля! Віддихаю трохи! Гарний вечер! Погода, холодом аж любо посидіти!

Свирид:

Дуже гарний! Здаєть ся так би і до ранку сидів та слухав того тьохканя соловейка в корчах та тих веселих співів по селі, та... коли кости болять і на сон морить. Чоловік натовив ся що і рук не чує. А ви і нині на лані?

Охрим:

А деж? Мені вже там мабуть і дома буде. Сідайте, будь ласка, що нового скажете?

Свирид:

(Сідає і витягає табану). Маю до вас малень-

ке діло. (Частує табакою). Позвольте!

Охрим:

(Бере). Що таке? Кажіть.

Свирид:

Та, бачите, таке: От той, Марко, отсе заходив до мене тай прохав, щоб зайти до вас і розштати де-що. Він, бачите, задумав дружитись, бо самому сироті ніяково. Він уподобав вашу дочку тай хотів би людей післати, та не знає на яке. Він парубяга собі нічого, здатний в селі, добрий коваль, ну і не пустий!

Охрим:

Та він колись вже і мені натякав про се! Щож, я не від того! Він, правда, що парубок чесний і роботящий, та тільки не знаю як там межі ними? Чи вже, як то кажуть, обнюхались? Треба би дочки спитати.

Свирид:

Та він казав, що хотів би ваше слово почути, а вже решта то його діло!

Охрим:

Та воно так а все таки... (До вікна). Оришко! Але, краще зайдімо в хату! Там поговоримо! Вони там пораяють ся, та й ми посидимо. (Встають і йдуть в хату).

ЯВА 8.

Харко:

(Входить). Ще й досі не нажерлась? Тільки бігай та бігай! А без неї дівчата як ті сови понадувають ся і ані ду-ду! (Іде до вікна). Еге? Там ще хтось сидить! Мабуть старий Черепаша. Щось,

чи не короваєм пахне?... (Дивить ся в вікно).
Еге, вже і хмарить ся, на дощ збираєсь мабуть...
Певно, ти, голубко, і не вийдеш коли така халепа
з тобою!... Е, іде на двір! Сховаюсь! (Відскакує
від вікна і присідає під тином).

ЯВА 9.

Двері отвиряють ся раптом. Орися вибігає і біжить дальше.
За нею виходить Охрим, Свирид і Марта.

Охрим:

Орися!... Що з нею? Куди вона побігла?

Марта:

А, Господь її знає? Тільки майнула поза кер-
ницю!

Охрим:

От, дурне козиня! Та нічого, куме, нічого!
То звичайно дівоча примха. На те нема що зва-
жати!

Свирид:

Та так! А всеж воно якось ніяково. Хто його
знає? Може дівчині і що иншого в голову залізло?
А шкода би. Гарний парняга! Так що йому ска-
зати?...

Охрим:

Та скажіть, що я не від того. Нехай присилає!
Чи так жінко?

Марта:

Я рада, від серця рада. Мені її бачити за
Марком, то і ліпшого щастя для неї не бажалаб.
Се нічого, що вона гедзкаєсь. Людий нехай при-
силає.

Свирид:

От спасібі! Так і скажу. Оставайтесь здорові.

(Чути спів здалека). От як виспівують. Гай, гай!
Молодість! (Іде): Добра ніч вам!

Охрим і Марта.

Добра ніч, куме! Спасибіг вам! А вбачайте,
як щось не теє!... (Проводжають його).

Свирид:

Нічого, нічого! Так завтра сподійтесь!

(Вийшов).

ЯВА 10.

Марта і Охрим вертають.

Марта:

І щож вона? Нічого не відказала?

Охрим:

Не бачиш? Повертіла хвостом, скривилась,
як середина на п'ятницю, вхопила хустину тай побі-
гла з хати!

Марта:

Та бо ти, Охрime, дуже вже раптом почав!
Хтож так робить? Тиж знаєш, що дівчина соро-
мить ся, та ще і при чужім чоловікові. Треба було
по маленьку, а не раптом!

Охрим:

А якже? Стану я перед рідною дитиною вни-
матись? Кажу, хлопець гарний, статочний, ремесло
має в руках не зле, коваль! Сирота, свекрухи не
буде. Час би, кажу, і тобі над собою подумати,
поки добрі люди трафлять ся.

Марта:

А вона що?

Охрим:

А тиж не бачила? Чиркнула тай побігла як коза!

Марта:

От дурне! Вже щось в голову стрілило друге!

Охрим:

Я тобі казав і кажу: що в тім і твої вини не мало. Треба було менше нестити ся з нею та хухати як на писану торбу. Не треба так дуже потурати її примхам, а то розвезла як яку панянку. Все тільки в зеркалі сидить.

Марта:

Охриме! Що ти говориш? Хибаж як инакше я можу? Таж то єдина моя потіха, моя надія, моя єдина дитина! Ще буде мала час і набідуватись та натерпітись на своїм віку. Тільки її, що в рідної неньки погараздує.

Охрим:

Та воно так. Гляди тільки щоб через пестощі рідної матері та не прийшлося її колись каятись або і проклинати твої кости в могилі.

Марта:

Ох, Матінко Христова! Та хибаж я не рада щастя своїй дитині? Що ти старий налосів ся. Не хоче, то Бог з нею! Хибаж вона вже так перестарілась, щоби аж виганяти з дому против волі? Я поговорю, попрошу, але силувати не думаю. А врешті, Божа воля і нас не забуде! (З далена чути спів Марка за кулісами).

(Марко (за кулісами):

Ой зійди, зійди, ясен місяцю,
Як млиновеє коло,
Ой вийди, вийди, серце дівчино,
Та промов до мене слово.

Ой радаб же я та виходити,
Із тобою говорити,
Та судять, гудять, вражії люди,
Та хотять нас розлучити.

Охрим:

(Прислухуєсь, говорить до Марти): От чуєш
Аж серце радуєсь. То Марко так. Вже обробив ся
в кузни. Мабуть і йому погуляти захотілось. Мені
він полюбив ся як рідний син! От, щоби то за ща-
сте було мати його в своїй сімі з рідною дитиною
в парі!... О, чуєш? Що за душа! Що за голос!...

Марта:

Та то і в мене наче щось ворухить ся в сер-
ці. Та щож порадимо? І Господь знає що їй до го-
лови влізло! Вже помічаю від кількох днів, що
вона будь то би перемінилась. Все сумує чогось,
зітхає, а Марка уникає як може! Але я дізнаюсь!
Конечно дізнаюсь!... (Ідуть обоє в хату).

ЯВА 11.

Марко:

(Кінчить співати входячи на сцену):

І знову утікла! Анї словечком не перекину-
лась зі мною! (Важко схиляє голову). Що се із
нею сталось?... Ох, ти непокірне серце, чого сту-
кочеш? Чому спокою не даєш мені ні в день ні
в ночі? Щасте усміхнулось мені на хвилинку

наче благодать із неба, тай знову закрилось туманом! Мені осталась тривога і непевність, а за тим біль і мука!... Ох, Орисю!... Раю мій!... За що ти мучиш мене так люто?... (Задумуєсь). Пітиб розвідати чи був дядько, чи ні? Та тяжко зважити ся! Дівчата кругом мене мов ластівочки щебечуть, і вють ся, а там гляди глузувати почнуть, що облизня піймав, і я не знатиму навіть чим відговоритись. А парубки вже і так дотинають. Не знаю, чи то із зависти, чи тільки так щоб допекти! (Хвилю думає). Ех! Піду до дядька, може де-що розвідаю! (Вийшов).

ЯВА 12.

Дівчата з сміхом входять і стають кругом.

Марійка:

А що, не казала? Ха-ха, ха, ха!

Олена:

Та що казала? Хибаж то він?

Катря:

Який же біс другий? Він! Харко! Хибаж хто другий на такі збитки здатний?

Мотря:

Добре вам реготатись, коли не дотикає, а мені і серце наче перестало битись, коли марюка хвостом замахнула!

Усі:

Ха, ха, ха, ха... (Регіт).

Олена:

І де він то роздобув?

Марійка:

Як де? Панич приніс ще вчора! Господи, що

сміху було! А стара Коновчиха ще і досі хрестить ся та зашпигує. Кажє, що нечистий її привидівсь.

Усі:

Ха, ха, ха, ха!...

Мотря:

Вам смішно, коли вже дізнались, а як би так котра побачила ненадійно, то на місці застиглаб!

Марійка:

І перехреститись не змоглаб, не то що сміятись!

Олена:

Ого! Як не злякалась! Хиба-ж я що, не знаю того, що медведів в селі нема?

Мотря:

Ой, йой, йой! Чому нема? Чи мало їх?

Олена:

Де? Де ти їх бачила?

Мотря:

Та перший твій Остап, чим не медвідь? І морда така, і уши, і лаби, ну і гудє як медвідь.

Олена:

А твій Семен ліпший? Як іде вулицею до тебе, то всіх собак побудить.

Усі:

Ха, ха, ха, ха...

Галя:

А стійте но дівчата! Що се в корчах наче сопе?...

Дівчата:
(Зі страхом збивають ся в купу). Ох, матінко!
Де?...

Галя:
Ха, ха, ха! А що Оленко! Не злякалаб ся?

Катря:
Та що ти нас полошиш? Оленка ще не таку
страховину бачила і не злякалась. Вона бачила
живісенького вовка на ланцюху в дворі і не зля-
калась! Тай то не в білий день а в вечер.

Олена:
Щур на тебе! Коли?

Катря:
А тогди!... Забула?...

Мотря:
А вона що в дворі забула, що ішла в вечер
туди?

Катря:
Забула паничеви добраніч сказати.

Усі:
(Регочуть ся) Ха, ха, ха!...

Олена:
Чого ви напосілись на мене? Що я вам вин-
на.

Катря:
Та нам нічого не винна, але де-кому то і вин-
на. І то як сама не віднесеш, то і сам прийде тай
візьме!

Олена:
Кому винна? Що? Хто прийде?

Катря:

(До дівчат). Панич її поцілував, а вона не віддала і досі! То гляди, що ось-ось прийде упоминатись!

Марійка:

Та годі, Катре, чого справді вчепилась дівчини?

Галя:

Мабуть самій зависно! Ха, ха, ха, ха!...

Усі:

Регочуть.

Катря:

До хрину він мені здав ся. Почепить собі його на шию!

Галя:

(До плачучої Оленки). Не плач сестричко! Не против ся, що в Катрі язик розкрутив ся як вітряк! А вітрець гарний, так просто у двір і тягне!

Олена:

Мели, мели!... Чей чогось домелеш ся! (Відходить назад).

Марійка:

І чого ти справді, Катре, вчепила ся її? Сердиш ся, що панича в тебе відбила?

Галя:

Не сварить ся дівчата кат зна за що!... Хибаж панич і справді таких сорок потребує? Не мав би на кого дивитись!

Мотря:

А і справді, Галю! Йому досить колч на тебе оком кине!...

Галя:

Мені він на біса здав ся! Він вже не таку

кравлю наглядів!

Мотря:

А якуж? Де?

Галя:

Хибаж не знаєш? А хто частенько на панський тин поглядає?

Дівчата:

Хто такий? Кажі Галюсю! Кажі!

Галя:

А Оріся Чайківна! Що, не знаєте?

Дівчата:

(Здивовано). Що?... Оріся?... То він Ірод вже і на неї задивив ся?

Катря:

То туди її понесло недавно, що і обізватись не хотіла? Кричу: Орісю! Орісю! Зачекай! Заспіваємо! Де там! Ані оглянулась!

Мотря:

Не боїть ся вовка на ланцуху? От-так, козирдівка! Герой! А як жеж Марко?

Галя:

Що вже і Марка чіпляється? Зась вам до него!...

Мотря:

Бідна сестричко! І не достерегла братіка, що попав в таку халену! Шкода його!

Галя:

Він не просить тебе плакати за ним!

Марійка:

Пст! Чекайте! Що то воно он там крадєсь горчами?

(Дівчата всі збивають ся в купу з перестрахом).

ЯВА 13.

Орися іде до дому не дивлячись на дівчат.

Марійка:

Та се здаєсь Орися! (Голосно) Орисю! А звідкіля так рано?

Орися:

До тітки ходила! Або що?

Мотря:

До тітки, мотати мітки! А що там тіточка? Пригорнули? Поцілували?

Орися:

Цур тобі! Що се ти плетеш?

Мотря:

Плету, мету, щоб зловила ся птичка на лету! Яка пані велика... За тіточкою і погулять з нами ніколи!

Галя:

Мабуть не до вподоби, та ходила до тітки жалітись!

Усі:

Ха, ха, ха, ха!...

(Чути бурмотанє).

Дівчата:

(Зі страхом). Ох! Матінко!...

ЯВА 14.

З корчів вибігає Харко, убраний в медвежу шкуру. Коли нема шкури то може бути і кожух обернений вовною на верх.

Харко:

Г-р-р-р!... У-у-у-у...

(Дівчата з вереском розбігають ся на всі боки, Харко і собі побіг за дівчатами.)

Орися:

(Утікла під хату, сама): От, шибеник, як залякав! Аж серце перестало битись. (Задумуєсь): Вони щасливі, веселі, безжурні, зійдуться знова і дальше жарту, співи і танці. Лиш мене якась нудьга присіла... При Ясеви усе забуло ся, а тепер знов нудьга... Що буде коли Марко дізнаєсь? Любий, дорогий Марку! Я тебе любила, дуже любила! Та, мабуть не судилось нам жити вкуші. Він і справді пропадає, гине за мною! Любиць... горячо!... та все не так як він, мій Ясь коханий!... Що я? Що зо мною дієть ся? Невжеж мені судилось бути панею?... (За сценою чути далекий спів). Знову співають? Ох, як же хочеть ся побігти туди, заспівати, погуляти, та не можна!... А то зараз на глум підіймуть. (Задумуєсь). І щож? Хиба-ж мені заказано бути панею?... А Марко?... (Сідає знесилена на приспі). Сердечний Марко? Він так побиваєсь! Він такий добрий! Він не простить мені! Він буде ходити все жите за мною мов тїнь і буде затроювати мені мій рай своїми муками! Бідний він! Ох, Боже! Матінко Пречиста, научи мене, що мені робити? Без твоєї помочи я пропаща! Пропаща!... (Зхиляєсь на приспу і плаче довго, потім засипляє, спів мовкне).

Марта:

(Вийшла з хати). Вже і місяць сховав ся, а її нема! Де-б се вона була? І в гурті між дівчатами її не було. (Поглянула на приспу). А ось, моя голубка! Орисю! Орисю!... Заснула!... Орисю, йди дитинко до хати та лягай! тут холод! (Мацає голову). Головка горяча!... Орисю! Орисю... (Телепає).

Орися:
(Підводить голову). Що мамо?

Марта:
Іди доно до хати! Ніяково тут під хатою спати. Ходи!

Орися:
Мамо оставте мене! На хвильку! Я трошки спочину тут! Тут так гарно, вітерець легесенький подихає. Я мамо зараз прийду! Йдїть!

Марта:
Що менї робити?... Та як же так на дворї?...
Іди в хату!...

Орися:
Я мамо зараз прийду! Лишїть мене! (Засипляє).

Марта:
(Хрестить її). Ну, спочинь доно, спочинь! Тут справді гарно, тепло! (Чути соловія). Птички співають, і самїй не хочеть ся іти в хату! (Цїлує Орисю). Ну-ну спочинь дитинко, та не барись а то холодно буде! (Іде в хату).

Хвилю тихо. Соловій щебече; темно.

ПОВОЛИ ЗАВІСА СПАДАЄ.

Д І Я ІІ.

Сцена представляє майдан серед села. В далі видно панський двір. Вечер.

ЯВА 1.

(Парубки де-котрі сидять а другі лежать на траві. При піднесеню куртини сміх)

Семен:

Як же брешеш, то бреши гладко! Хотяй се твоє ремесло, а все щось воно не так виходить!

Василь:

Не перебивай. Семене; ти звик тільки брехні слухать, а як що правдиве то вже зараз не гладко!

Семен:

Ну-ну, брехачу! Дальше!

Харко:

Косимо ми дальше! Оден за другим, хлопці виспівують, вигукують, аж тут Ясь кинув косу дядькови тай кличе мене до себе. Я й свою кинув тай підходжу, а він до мене: а як тобі, каже, на імя?... Харко, кажу! Ага, каже, то се ти той урвитель, що мені дівчата скаржились, що їм збитки виробляеш? Той самий, паничу, кажу. А він до мене: Харку, каже: чи не знаеш ти де сидить іриць Козуб? Та чому, кажу, не знати? Знаю!...

Семен:

А на якого врага йому Козуб здав ся?

Харко:

(До парубків). Бачите? Вже хапнуло за пе-

чинку! Хибаж, не знаєш, що йому не до старого діло, а до Мотрі!

(Парубки сміють ся).

Семен:

А щоб ти подавив ся! Та що ти, із дівчини глузуєш? Чи може свербить чуб? Гляди, щоб часом не намняв!

Харко:

Мені чуба мняли не такі як ти, жовтодзюбе! А коли хрестянин говорить про образи, то ти не звертай про гарбузи!

Семен:

Повага!... як в Іцкової собаки!

Харко:

Нехай би було і менше як в Іцкової собаки, а всеж таки більше чим у тебе!

Семен:

Но, но! Ти чогось договориш ся! Я вже бачу, що сверблять ребра!

Василь:

Лиши його, Семене! Хиба-ж ти не знаєш його? Він нарочно плете, щоб тебе подразнити!

Семен:

Дядька свого горбатого хай дразнить, не мене!

Василь:

Ну, ну! Дальше Харку!

Харко:

Я кажу: знаю паничу! А він до мене: Коли з'яси, то зайди сьогодні вечером і скажи Мотрі, щоб ждала мене біля керниці!

Семен:

Мовчи, бісове падло, а то так і лоб розчерепо! (Встає).

Харко:

Встає і собі). За віщо?... Що правду сказав? Коли вже лоби черепити зібравсь, то перше паничеви попробуй, а то дивись... зведе дівчину з ума, то тогді, щоб собі ти не розчерепив!...

Семен:

Ти від коли сторожем обібравсь до дівчат?... Чи не від торічної Маланки, як собаки свиту порвали на перелазі?

Харко:

Порвали, то не твою! До тебе не ходив нової позичати! А ти не возись так високо зі своєю Мотрею! Таке зіля і в зимі пахне! Краще дивись, щоб не прийшлося за старою Деркачихою бігати і то в третій день по весілю!... Панич не з біса!... Смачно цілуєть ся!

Семен:

(Хватає його за груди). Що? Що ти базікаєш?... **(Хвилю борикають ся).**

Парубки хватають їх і розводять).

Парубки:

Що ти Семене? Чого бісиш ся? **(Семен рветь ся до Харка).**

(Марко і Оріся доси стояли на боці і нишком розмовляли).

Оріся все нетерпеливо оглядаєсь).

Марко:

(Підходить): Що се? Вже і драча? Не можна без неї?...

Харко:

Розбісив ся, що панич не знає досі де його Мотря живе, бо допитував ся у мене!

Семен:

Замовчи бісове падло! **(Рветь ся).**

Оріся:

(Підходить): Що, що?... Що питав ся панич?

Харко:

Питав ся, чи не знаю де живе Мотря! Просив поклін передати. Я Семенови розказав, а він озвірив ся! До голови дереть ся!

Орися:

(Задрісно). Семене лиши його, а краще сам доглянь! Мабуть Харко сей раз не бреше, хотяй з роду правди не казав.

Семен:

А щоб ви показались усі! Бач як обізвалась! За серце взяло, що не про ньої діло!

Марко:

Що? Що ти сказав?... (Підступає до Семена).

Семен:

Те саме, що казав! Чей-же не позакладало!

Марко:

Він собі думає, що всі на його цяцю похожі! Занич Мотрю обнимає, а його по тютюн посилає!

Семен:

І ти туди?... Гляди небоже, щоб і тебе часом не післав за чим! Бо щось вже дуже почалась стрілянина очима! Чуже доглянув під лісом, а свого під носом не добача!

Марко:

Я вже і поза лісом добачив, що ти дурний!

Семен:

До таких хитрунів не піду розуму позичать, бо за три шаги в цигана більше куплю, чим в тебе є!

Марко:

Замозчи!...

Семен:

Ну чого набостривсь? Думаєш, що злякаюсь? Я ще не забув торічного! Уступись а то пригадаю!

Марко:

Що таке пригадаєш? Що потрусив трохи.
Коли хочеш, то я готов ще раз!

Семен:

Ти мене? (Кидаєсь до Марка).

Марко:

(Хватає його за груди і кидає об землю).
Геть!.. А то ребра полічу!

Орися:

(Кидаєсь до Марка): Марку! Що ти? По-
кинь! Уступись краще.

Марко:

Нехай не лізе! Щож се він розрішав ся?

Семен:

(Встав лютий): Ти тручаєш ся? (Кидаєсь
до Марка знову, парубки держать Семена). Пу-
стїть мене, я розірву його!

Василь:

(Відводить на бік): Ну, ну, не розривай, а то
запах буде! Бачиш, що не рветь ся так легко. За-
тугий на твої руки!

Харко:

От і баталія! Команда: Стройся! Дивися як
удавав смирного? Завелись чорт батька зна за
що! Ще щастє, що тину близько нема, а тоб взя-
лись зараз кілки рахувати!

Семен:

А ти замкни свій ящик, коли не до тебе шють!

Харко:

Пийте, на здоровлячко, я сьогодні з постом!
Ви ось тут розкогугились, та й дівчат тяжко
дїждатись. Боять ся! Як хочеш кулаків попрубу-
вати, то от Захаркова кобила пасеть ся! Іди та
попробуй!

Семен:

А тобіб тільки на базарі між бублейницями сісти, то і язикови булаб работа!

Харко:

(Прислухуєсь): Тихо! Ось гуси ідуть! Чуєте як гегочуть! Хлопці! Поховаймось!

(Парубки заворушились; дехто ховаєсь поза куліси, дехто поза корчі, а Харко лягає на сцені і вкриваєсь свитою).

Марко:

Ходім ліпше звідси!

Орися:

Ні! Ось тут на боці постіймо! Почуємо, що говорить ся! Хлопці поховались, а воли їх тут шукатимуть. (Відходять в глибину).

ЯВА 2.

(Входять дівчата; попереду Катря).

Катря:

Казали, що тут будуть, а їх нема! (Гукає).
Го, го!...

Дівчата:

Го, го!... (Наслухують). Не чути!

Галя:

А хтож тобі казав, що тут будуть?

Катря:

Таж Харко казав!

Марійка:

Харко? Ха, ха, ха, ха!... От знайшла правду!
Та він і рідного батька піддурить!

Олена:

Нема, то ще прийдуть! Можна тут зачекати!
Ходім, он там на траву посідаємо! (Іде вперед і наступає на Харка. Харко ворушить ся й хропе)
Ай!... А се що?

Дівчата:

Дівчата з великим криком кидають ся втікати туди де хлопці поховались. Хлопці вилазять з укриття і кричать: Гу! гу! гу! Дівчата кидають ся в другий бік з більшим виском і натрафляють на Марка і Орису.)

Мотря:

Ай! А се хто заховавсь? Се ви голубятка?

Марко і Орися:

(Виходять всі на середину): Здорові дівчатка! А що здибали своїх? Ха, ха, ха, ха!...

Галя:

Здибали! Як бореуки попримали до землі! Іроди! На смерть полякали!... Ой! Як серце беть ся!

Олена:

А я трохи голову не зломила на того шибеника! Диви як притаїв ся! Чекай-же, шибенику, я тобі твою куштру обскубаю!

Харко:

А якаж вас бісова мати розносила по ночі? Не даєте чоловікови відпочити! На голову лізе, наче своєму батькови!

Олена:

Тобі було голову он там в баюру запхати, там ніхто не наступив би!

Дівчата:

Ха, ха, ха, ха!...

Марійка:

Дівчатка! Ану давайте заспіваємо то і переполох відійде! Орису! Ану якої!...

Харко:

Що гуртової, як я ще самий не спізав?

(Співає).

Білі крупи, чорна гречка,
Дурна дівка як овечка,
Дурна-дурна скрутила ся.
Бо дурману наїла ся.

Дівчата:

Ха, ха, ха, ха!... Цур тобі навіжений з такою піснею! (Бють в спину Харна).

Харно:

Або ви кращу умієте? Ви повинні собі одна з другою добре загамити щоб опісля і дітий по-научували!

Марійка:

А від кого ти навчивсь? Чи не від своєї тітки сухорebroї?

Харно:

Ні, се я від твого дядька кривовязого!

Василь:

Чого дивуєтесь? Не знаєте, що він все про свою рідню і співає.

Харно:

Я би і про твою заспівав та рила бракує, а без нього не втну!

Всі:

Ха, ха, ха, ха!

Галя:

Вишив, Василю? Обітрись, та вибачай за закуску!

Марійка:

Ха, ха, ха!... Яке їхало таке здибало! Ну, годі вже шуткувати! Помагайте! (Співає а хор дівчат підхоплює):

На ставочку білі гуси
По осоці грають,

- 2) Чось дівчата посумніли,
Чогось не співають!

Грайтесь гуси по водиці
Поки ледом стає!

- 2) Не сумуйте дівчатонька
Поки Харко з нами!

Харко:

(Бундючно) Себ то ніби я!

Олена:

Не ти, не ти, йолупе, а другий, такий дурноватий як ти!

Харко:

(Живо): А хибаж є ще де другий такий?

Всі:

Ха, ха, ха!... Є! Є! такий самісїнький!

Харко:

А деж він?

Натря:

А в болоті сидить, не знаєш де?

Харко:

Та знаю! Але мені казали, що се твій дядько!

Натря:

Тьфу на тебе! Навіжений! (Бє його нуланом).

Харко:

От так? То се хйба я на те вам здав ся, щоб було на кого тюкати. Добра мені радість! Самі скучають одна наперед другої за тим паничем, а ти Харку розважай та розганяй скуку, а вони за те тобі стусанів в спину не пожалують!

Дівчата:

Що, що?

Мотря:

За яким паничем скучають?

Семен:

(На боці стоячи): Мотре, а йди но сюди!

Харко:

Ага, йди, йди! Спитай чи не бачив де?

Мотря:

Кого не бачив?

Харко:

Чорта рогатого!

Мотря:

Тю на тебе! (Штовхає його й іде до Семена і з ним тихо розмавляє).

Орися:

Ану, Харку, ще якої!

Харко:

Га?!...

Орися:

Заспівай ще якої, веселї!

Харко:

Поцілуй мене, то заспіваю!

Орися:

Потому, Харку, як вмиєш ся!

Харко:

А стусана то і не вмиваному можна?

Орися:

Ану дівчатка утнемо?

Василь:

Куди вам співати? Об спасеню душі треба думати!

Харко:

Ага! Як на лану, то дере одна з другою пельку аж собаки в селі заводять, а на вулиці, то ти Харку співай, а самі ані чичирк! Ге, ге! Панянки! А коби хоч у долоні заплескали, коли даром слухаєте одна з другою!

Марійка:

Заплетемо, заплетемо, тільки підійди та настав пику! Побачиш, аж залящить!

Харко:

О-о-о-о! (Смикає Марійку за ніс).

Марійка:

(Штовхає його). Чекай ти шибеньку!

Марко:

От будуть торгуватись як капац за дьоготь! Починай Орисяю! Та гарної!

Харко:

Ану-ну, жалібної, аби аж в покоях почули!

Василь:

Харку! Досить вже тих дотинків, а то ще обірвеш де-що!

Харко:

Я вже досить обірваний!

Марко:

Ну, Орисяю!

Орися:

Помагайтеж дівчатка! Співає, а хор дівчат і парубків підхоплює другу часть):

Коло греблі яворина, коло млина кладка,

Я з нелюбом говорила, а за любим гадка!

Хор: Я з нелюбом говорила, а за любим гадка.

Нелюб мені присягає, що мене кохає,

А словами мов кліщами за серце стискає.

Хор: А словами мов кліщами за серце стискає.

Не клени ся козаченьку, клятва не pomoже,

Бо кайданів на серденько ніхто не наложить!

Хор: Бо кайданів на серденько ніхто не наложить.

Не вяжи ся біснுவатий, не наводи скуку.

Бо хто забрав мое серце, той візьме і руку.

Хор: Бо хто забрав мое серце, той візьме і руку.

Лекше з милим у могилі холодній лежати,
Як з нелюбим молодії літа коротати.

Хор: Як з нелюбим молодії літа коротати.

Харко:

А що сороки?... Чому самі такої не втнете?
Га?... Ви тільки Харка в спину штовхать умієте,
тай он на ті високі тополі позирати, чи не видно
капелюха з пір'ям!

Дівчата:

Пришелепуватий!

Марко:

Що ти, Харку, все штрикаєш в вічи тим на-
вістним паничем? Чи ж нема уже що іншого до
бесіди?

Харко:

Та у тебе Марку може є що й друге, але їм
бачиш тільки одно на думці! Перестань на хви-
лину про нього згадувать, то так і посоловіє ко-
жда!

Марко:

Хибаж він вже так усім голови позакручував?

Орися:

(Відводить Марка на перед сцени. Парубки
шепочуть з дівчатами): Марку, і ти слухаєш та-
кого баламута? Не бачиш, що він на самих збит-
ках?

Марко:

Щось мені ті збітки за дуже на правду ски-
дають ся! Щось в тім і є, та тільки чорт розбере
що?

Орися:

Щож тут розбирати? Що Харко вигадує, того
і розбирати нічого, він виріс на шутках!

Марко:

То себто із шуток ти Орисю вже довний час

утікаєш від мене? Себто на Харків жарт ти омитаєш мене?

Орися:

Що ти, Марку?... Чого розтрівоживсь, коли нічого не бачиш і не знаєш?

Марко:

Хотяй не бачу, та чую серцем. Воно у мене не брехливе. Та я не спочину, поки не дізнаюсь правди, а тоді горе тому, хто мені на дорозі стане!

Орися:

(Лукаво, жартом). І щоби ти зробив тоді, колиб мене побачив приміром з паничем?

Марко:

(Озвірівсь): Що? Ти пробуєш мене? Не грай ся Орисю з вогнем, а то попече!

Харко:

(Виходячи за куліси говорить ніби до себе): Щось клює! Тільки не знати яка зловить ся! (До всіх). От перешпнтують ся! Певно так, щоб Харко не чув! Хай вам біс. Я уступлюсь, щоб чужого гріха на душу не взять. (Виходить).

Орися:

Перестань Марку лякати мене! Мене ще ніхто не продав ані ти не купив, щоб загнздувать по своєму. Я ще вільна птичка.

Марко:

(Спаланув): Ось куди ти, Орисю, стріляєш? То така твоя щирість до мене?

Орися:

Така як твоя до мене! Не встиг хто язиком лягнути, а ти вже готов мене і в мішок зашити, щоб я із ніким і не зглянулась оком.

Марко:

Ой щось не гаразд я бачу по тобі! Щось ти, Орисю, за багато обстаєш за своєю свободою!

Перше сього не бувало. Ходімо краще звідсіль, нехай не ззирають ся на нас як на дивовижу.

Орися:

Іди, коли охота, а я тут остануся у гурті! Ти мене нудиш своїми допитами, начеб я була вже і справді твоя!

Марко:

(Гірко): Нуджу я тебе? Обрид? Остогид? Ну, прощай же Орисю! Та тільки гляди, щоб опісля не пожалувала своїх слів. (Зі злобою виходить).

ЯВА 3.

Харко:

(Вбігає до дівчат). Дівчата! Ясь іде!

(Дівчата збивають ся в купу кромі Мотрі і Орісі)

ЯВА 4.

Ясь виходить убраний в стрілецький стрій, з ручницею і торбою через плечі).

Ясь:

Добрий вечер вам, хлопці, і вам дівчатка!

Всі:

Добрий вечер!

Ясь:

Гарно співаєте! Такий чудовий вечер, що і я не міг всидіти в дома, та вибравсь трохи в поле. І отсе спів ваш, мов якась невидима сила, притяг мене сюди. Заспівайте, коли ласка, ще що!

Семен:

Спасибі, паничу, за похвалу, але ми вже доволі наспівались, нам пора до дому.

Харко:

А і мені, паничу, чогось не іде співанка: Дів-

чата посоловіли чогось. Я розраджую як можу, тай тільки хісна, що штовханців в спину насипали аж світ замакітрив ся!

Ясь:

То можеб потанцювали хлопці? Га?... Ось вам карбованець на музику! (**Витягає із гаманця**).

Василь:

Та себ не пошкодило! Але деж музик взяти?

Ясь:

Он там в шинку сидять та мух ловлять! Тільки покличте!

Василь:

Та можеб і справді покликати. Побіжи котрий!

Харко:

(**Виступає**): Ось я на такий торг то і пішки піду! Давайте паничу! (**Ясь дає гроші**). А ви хлопці, тимчасом пороззувайтесь, щоб багато гримоту не нарobili, бо людий побудите. (**Співає і танцює**).

Ой пішлаб я на музики,

Коб дав батько пятака,

Узялаб ся попід боки

Та вдарилаб гопака. (**Виходить**).

ДВА 5.

Тії без Харка.

Ясь:

(**Підступає до Орисі**): Здорова була Ярино Охримівно! Чого засумувалась? Певно нема твого коханого тут?

Орися:

(**Засоромившись**): Нема, тай обійдєсь!

Ясь:

(**Поглядаючи тайком на Орисю, до других**):

А чи знаєте хлопці по що я сюди зайшов?

Де-хто:

Та як панич скажуть, то будемо знати.

Ясь:

Я задумав отсе в понеділок сіно громадити та просив бим усіх вас, хлопців тай дівчат, оскільки час позволить, щоб вийшли на толоку. Я горівки поставлю, музик найму та ще й заплачу по п'ять гривень кожному парубкові, а дівчатам по три. Чи згода хлопці?

Василь:

Тяжко буде, паничу! І у кожного своя робота тепер, а зрештою, як другі... Ну, як хлопці? Чи вийдемо?

Семен:

Та коли йти, то йти! Своє зачекає. Погода гарна.

Парубки:

Згода, паничу, вийдемо! А на котру сіножать?

Ясь:

За дібровою, у дідову балку, де передвчора косили!

Парубки:

Гаразд, вийдемо!

Ясь:

(До дівчат): А ви щебетушечки вийдете?

Дівчата:

А якже! Чомуж не вийти! Вийдемо.

Василь:

А якаж і робота булаб без них! Жабів хто буде полохати понід кониці?

Мотря:

Се вже тебе заставлять, — ти страшніший!

Ясь:

(До Орисі): А ти, красавице, чи вийдеш?

Орися:

(Соромливо): Я скажу матері, та коли пустять, то вийду.

Ясь:

Виходь, виходь горличко, буде всім веселійше, а матір я сам попрошу завтра.

Орися:

(Украдьком зазирає йому в очі): Не треба! Я вже сама скажу! Вони пустять певно!

Семен:

(Несміло): Не гнівайтесь паничу, я щось хотів вас запитатись.

Ясь:

Щож такого?

Семен:

Я би просив на одинці! (Відходить на перед).

Ясь:

(Іде за ним; до Орисі): Перепрашаю на хвилю. (Іде до Семена): Кажі, що такого?

Семен:

Я чув, що панич чогось дошитувались про Гриця Козуба де він живе. Чи то правда?

Ясь:

Так, питав ся, або що?

Семен:

А що панич хотіли від нього?

Ясь:

Ти, хлопче, бачу цікавий дуже! Я хотів переказати, щоб прийшов за худобою, що з ліса заняли.

Семен:

Ну, і приходив?

Ясь:

Приходив, і випустив. Але чого ти так цікавиш ся?

Семен:

(**Несміливо**): Вибачте, паничу, мені той дурноватий Харко плів, що ви о Мотрю, його дочку, допитувались.

Ясь:

(**Хитро**): Отсе також щось? Стану я із твоїм Харком компанію водить!

Семен:

Та бо я, бачите, паничу, і сам де-що помічаю тай другі щось таке плещуть, що панич дівчат у двір приманюють, та всякими ласощами обдаровують.

Ясь:

І ти, парубче, тому повірив?

Семен:

Та, бачите, повірив-не-повірив, а у серпі кінити почало! Не знаю, чи правда в сьому, чи ні. Дівчини не устережеш, кожда на ласощі цікава!

Ясь:

Дивно мені, Семене, що ти підозріваш мене о те! Яж не монах, щоб і не поглянув на дівчину та не заговорив чемно при стрічі з нею. Ну і щож я виноват, що зараз язикам робота?

Семен:

Та дай Боже, щоб се була брехня! А то...

Ясь:

А то що?...

Семен:

Ще й питаєте? Краще не казати, стережіть ся!

Ясь:

Ну, ну, парубче, не лякай, коли нема чим!

Мотря:

Семене! А йди но сюди!

Семен:

Зараз! (До Яся): Даруйте, паничу, що я спитав, але щож вдієш коли кишить, яб не рад. Щось і про Орисю почали говорити, не дуже то прихильно, а Марко також уха насторожив.

Ясь:

Що? Який Марко?

Семен:

Коваль, не знаєте? Він же думає вскорі і женити ся з Орисею!

Ясь:

(Ясь незаметно здригнувся): Нехай Бог помага!

Мотря:

Семене!...

Семен:

Іду! (До панича): Звиніть! (Іде до Мотрі).

ЯВА 6.

Харко входить і несе баса на плечах.

Харко:

Ось, хлопці, скрипка свого батька прислала, щоб спитав чи дуже танцювать хочете?

Хлопці і дівчата:

Ха, ха, ха, ха!... От, шибеник!

Василь:

Скажи її батькови, щоб черево перевязав, а то ще трісне та скрипченята посиплють ся!

Харко:

Так?... (До баса): Вибачте, дядьку, сим ледарям, вони чести не знають! Але ви розгостіть ся та розтелепайте тих сплюхів.

ЯВА 7.

Входять музики.

I-ий музика:

Добрий вечер, хлопці!

Хлопці:

Добрий вечер! (Приносять колоду): Сідайте, ось тут! (Дівчата збирають ся коло музиків).

II-ий музика:

А по чарці нема? Гей, Харку!

Харко:

Грай на чім маєш, не базікай! Бач, який мудрий! На чарці я і сам заграю!

Ясь:

Бігай котрий та принеси! (Пише квіток):
На, Харитоне! А не барись!

Харко:

Та я вже і не думав бігати, але за сим крамом то ще можна! (Бере квіток і йде; музики зачинають строїти).

I-ий музика:

А якої, хлопці, на початок?

Семен:

Козак, огнистий козак! Такий аби аж чорти в болоті навприсядки пішли. (Музики починають грати). Гей, Оленко!

Оленка:

А Мотря що? Клич її! Я обійдусь! (Музика грає).

Семен:

(Тягне Оленку за руку): Ходи не церемонь ся!

Всі починають танцювати. Танцюють аж поки Харко не ввійде, побачивши Харка музики стають.

ЯВА 8.

Харно:

(Вносить посудину з горівкою): На, бери та жльопай бісів сину, та грай! А то бачиш, що свитку скидаю? (Роздягаєсь; до дівчат): А котра, дівчатка, зі мною піде?

Дівчата:

Я! Я, Харку! Я!

(Тимчасом музики і парубки пють по черзі, Ясь шепче з Мотрею, а Орися тайком позирає на нього).

Харно:

Ану, котра перша? Виступай?

Марійка:

(Підходить): Я Харку! (Сміх)

Харно:

Ану повернись! (Оглядає): Еге, крива! Не хочу!

Галя:

То може зі мною Харку? (Сміх).

Харно:

(Придивляється): Ти ще за мала! Тобі ще кашу їсти, а не з Харком танцювати! (Регіт).

Дівчата:

(Приступають): То може я?... Може зі мною? Я, Харку!

Харно:

А ти вже умієш отченаш одна з другою? (Всі регочуть ся).

Харно:

От, бачиш, отченашу не уміє, а з Харком до танцю лізе! Е, хай вам біс! Я і сам собі потанцюю! (До музики): Грайте коли напились! (Бересь в боки і танцює).

Хвалила ся одна дівка, перед парубками,
Що є в неї сім перинів, а всі з мережками!

Не слухайте парубочки вона так брехала,
Вона мала оден бебех, тай в каглу запхала!

(Іде в присюди, потім бере Орісю і крутить ся з нею. Панич ставить на бік стрільбу і торбу, пускаєсь з Мотрею, решта парубків із дівчатами танцюють. По хвили Семен перестає, за ним другі, остаєсь тільки Харко і Ясь).

Харко:

Танцюй оден з другим! За що брагу шив?

Семен:

Подавись ти нею! (Відходить на бік, Мотря за ним).

Мотря:

Семене! Що тобі? Куди йдеш? Вернись!

Семен:

Геть, гадино! (Тручає Мотрю, вона паде).

Ясь:

(Присканує до Мотрі, піднімає і до Семена):
Що се? Чого знущаєш ся?

Семен:

(Люто): Бери, бери! Тіш ся нею! На шию почечи собі її!

Ясь:

Що ти кажеш? І не встид тобі над дівчиною знущати ся?

Семен:

Геть, чортів ляше, а то кости поражую!

Ясь:

Ти мені кости поражуєш? (Підступає і хватає за груди Семена).

Оріся:

(Кидаєсь до Яся і хватає його за шию):
Ясю!... Паничу! Що робите? Стійте!

(Хлопці розривають їх і, деручись межи собою, виходять зі сцени; дівчата перелякані вибігають. Остаєсь тільки Орися і Ясь)

ЯВА 9.

Орися:

Ох, мені лихо! Що се, я сама осталась? (Хоче утікати та Ясь здержує за руку).

Ясь:

Постій хвилиночку! Дай подивитись на себе.

Орися:

(Видираєсь): Пусти! Паничу, пустить!

Ясь:

Горличко! Зірочко! Я вже давно шукав нагоди поговорити з тобою та все не вдача. (Хвилю дивить ся в очі): Очі! Само небо не бачило красивих!

Орися:

(Видираєсь): Ох, мені лихо! Що ви паничу! Ой матінко, ще хто побачить! Пустить, ради Бога!

Ясь:

Чогож тобі, серденько, боятись? Не бій ся! Я вже нераз стрічав тебе і бачив твою красу, а сьогодні нарочно прийшов сюди, щоб побачитись з тобою!

Орися:

(Благаючи): Паничу! Що ви? На що я вам здалась? Хибаж панянок немає для вас, що ви задивляєтесь на бідну дівчину-мужичку?

Ясь:

Не тільки панянки, а і князівни не бачив кращої! Ох, колиб так я міг тебе, моя зіронько, своєю назвати, яб і раю не бажав для себе!

Орися:

Що се? Ви глузувати почали із бідної дівчи-

ни? Пустіть! Я піду! А то ще хто побачить мене з вами!

Ясь:

Пожди, мій раю! Скажи, голубко, подай надію: чи можу я сподіватись, що будеш моєю?

Орися:

Як же то? Коханкою? Що ви говорите?

Ясь:

Жінкою! Дружиною! Як оженив ся з тобою, панею зробив би, усіх слуг своїх заставив би руки твої цілувати. Я сам у ніг твоїх клячав би ласкавого погляду ждучи!

Орися:

(**Нерішучо**): Чи ж можна повірити сим вашим словам, паничу? Ви тільки насміялись захотіли надімною! Я люблю Марка, коваля, і він мене любить. Він мене посватає! Ми будемо щасливі!

Ясь:

Щасливі? Хибаж можна назвати щастем цілоденну стукітню в кузні, та весь вид саджою зачорнений? І се ти кажеш щасте? А коли я тобі предкладаю пишні горниці, шовкові шати, слухняні слуги, життя в роскошах і блеску, то ти се все глузованем звеш?

Орися:

Се роскоші для панянки, благородної... а я проста, мужичка!

Ясь:

Я слуга моєї королівни, моєї зіроньки! (**Обнімає її**).

Орися:

(**Ніби пручаєсь, але піддаєть ся**): Ох, матінко! Паничу, що се ви?

Ясь:

Не віриш серденько? Так хоч і зараз ходімо

змною у двір! Там убереш ся як королівна, і ми зараз завтра повінчаємось.

Орися:

(**Несміло**): Завтра вже? Та як так? А мій Сатько... мати... люди... Марко?...

Ясь:

Твого батька і матір ми не опустимо! Марка в роскошах скоро забудеш, а людям пшениці зараз позатикаємо, скоро зістанеш панею! (Цілує).

Орися:

(**Пригортаєсь несвідомо до нього**). Чи ви справді думаєте, паничу, те що говорите?... Чи можливо для вас се робити?... Чи не пустите себе і мене на посміх людям?... Якжеж вам з мужичкою женитись? Та яж по панські і сісти не з'умію!

Ясь:

(**Пригортає її**): Дурниця все, моя зірко, аби ти тільки любила мене! Скажи Орисю: чи можу я падіятись на твою любов?

Орися:

(**Зтеряно**): Та, я... Та... (**На бік**): Господи, що се зі мною?

Ясь:

Повір мені, серденько! Не відпихай свого пшастя, не губи мене! (Цілує пристрасно).

ЯВА 10.

Харко:

(**Входить шукаючи**): Де се я її закинув? (**Побачивши Орисю і Яся**): Он куди воно! Десь світу загубив! (Іде далі шукаючи).

ЯВА 11.

Орися:

(**При вході Харка кинулась**): Ох! Пропаша

я! Паничу пустіть!

Ясь:

Не бійсь, горличко! Ох, Боже, якийже я був би щасливий колиб вже не потребував нікого лякаться! (Цілує її).

Орися:

Господи! Марко побачить! Пустіть! Матінко Христова! Хтось іде!

Ясь:

Ходімо прямо у двір до щастя, до раю! (Бере її під руку і тулячи до себе виходять).

ЯВА 12.

По хвили входить Марко і Харко.

Марко:

Що ти говориш? Де?

Харко:

Ось тут, о!... Обнімав і цілував! Я сам бачив! Ось так як тебе бачу!

Марко:

Харку! Що ти плетеш? Не вжеж се можливе, Харку? Кажі! Ти не брешеш?

Харко:

Побій мене Бог, не брешу! Ось тут, о!... цілувався!

Марко:

(Лютий): Геть, діволе! (Штовхає його в груди аж Харко падає): Пропадай, за таку звістку! (Вибігає).

ЯВА 13.

Харко:

(Встаючи): Так! Так Марку!... Се за мою правду відплатив!... Чекайже, братіку, побачиш ще і сам свою кралю на шиї панича, а тоді поба-

Марко: Геть дівочел! Продай за таку звістку! — Дія II, стор. 49-та.

чиш, що Харко не все бреше! Але тоді вже я сміятимусь! Дівчатка, бач, як метелики лишнуть до того панича! Панських пестоців забагаєсь! У горниці кортить... А Харко, брехун, дурноватий! Га, матері вашій трястя!... Нехай! (Подибує посудину): А ось і горівка! (Бовтає): Є ще, ей Богу!... Ну, Харку, заплати собі за стусана! (Пе): Так! (Кладе): А тепер Харку... танцюй.

(Бересь під боки і співає пританцьовуючи):

Ой, гоп, таки так, оженив ся козак!

Взяв си жінку дурновату, як кимак, як кимак!

Ой жінко моя, ти потіхо моя,

Чи любив тебе хто другий, чи лиш я, чи лиш я?

Ой любив мене дяк, та не дуже, тільки так,

А панич молодий на підпеньки водив.

Я дякови в ночі видрापала очі,

А панич поводив тай більше не хоче!

Ой, гоп! От така, піддурила козака!

Видурила на горівку пятака, пятака!

(Танцює і стає задихавшись, далі бере посудину і підносить)

Матери вашій сто бісів у печінку! Напюсь! (Пе, а решту бє до землі). Чорт тебе бери!

ЯВА 14.

Мотря:

(Входить): Се ти, Харку?

Харко:

Я, серденько, а ти що тут згубила, га? (Хоче обняти).

Мотря:

Відчепись!... Харку, куди пішов панич?

Харко:

Ге, ге, голубко, за пізно оглянулась! Твій панич не таку птичку сплював!

Мотря:

Що за птичку? Що ти плетеш, пришеленуватий!

Харно:

Птичку! Чайочку!.. Ще й досі кигикають десь під вишнями!

Мотря:

Що? Оріся? Так?... Харку, кажи, вона?

Харно:

А даш стусана як скажу?

Мотря:

Голубчику, не вже не брешеш?

Харно:

Мене, серденько, вже і за правду почали штовхати! Кудиж мені брехати?...

Мотря:

О! відьма проклята! То се ти така свята? Куди вони пішли? Кажи, Харку! Я їй зараз очі з лоба повидираю!

Харно:

Не квап ся! Такі гарні очка, тай вже видирать? Не даш Ясеви навіть полюбуватись?... Ні, не скажу! Шукай, коли охота!

Мотря:

Кажи, кажи куди вони пішли?

Харно:

Пішли мабуть на спацир!

(Мотря штовхає і вибігає).

ЯВА 15.

Харно:

(Сам): І ся штовхає! Штовхайте, голубки, штовхайте... на те Харко і на світ народив ся... Та матері вашій хрін! Колись і я ще пічну штовхать! (Шукає): А ось ти, голубко, дрантивенька?

Ходи вже до дому, ходи, бо нічим накритись без тебе! (Співає).

Не дивуйтесь, що я злодій
Бо я в батька вдав ся,
Мене батько навчив красти
Бо самий бояв ся.

Ге, матері вашій горб, панями всі будуть, а свині хіба із голоду поздыхають, бо не буде кому пасти. (Пяний): А ти, братку ковалику, не викуєш такого замка, щоб свою голубочку замкнув у ку-зні! У панських горницях просторнійш! Тільки не знати як вони із Мотрею погодять ся? А може?... Там горниця багато — буде місця і на одну і на другу. (Пішов).

ЗАВІСА.

Д І Я ІІІ.

Діє ся в двірськїм будинку, в серединї. Горниця прибрана пишно. Велике зеркало, на серединї великий стіл, застелений, на нїм флякон з цвітами. Дверї по серединї і вліво.

ЯВА 1.

(Орися прибрана в панську одежу стоїть перед зеркалом і поправляє на голові волосе).

Орися:

Нїяк не можу так уложити як би хотїлось. Ще не научилась по панськи! Так кортить заплести косу та прибрати стрічками і надїти намисто, а тут не випадає. Треба привикати по панськи. Хотїй мій Ясь мене і в намистї любить, алеж як його так? Не хочу, щоб пани із нього сміялись, що думає оженились з мужичкою! От і сьогодні сподїємось гостей, — каже Ясь, що і граф із жінкою приїдуть умисно подивитись на мою красу! (Дивить ся в зеркало). Хибаж я справді така красна? Гм! Мені здаєсь, що мені лучше було до лиця в борсетї і в стрічках! Ну, алеж у панів инакший густ! І як се воно так, що я зразу панею стала? (Сїдає і задумуєсь): Я знаю, що батько і мати будуть лютитись, проклинати мене, виречуть ся мене!... Нехай! Згодом подобріють як і їм доля покращає через мене!... Марка жаль! Любив мене! Сватать збирав ся! Ха, ха, ха! Сватать? Зробить своєю жінкою? Ковалихою!... (Чути стук за дверима). Ах се він, мій Ясь дорогий іде! (Біжить до дверий, отвирає і з страхом подаєсь взад).

ЯВА 2.

(Входить Марко і довго дивить ся на неї).

Марко:

(Входить): Чого лякаєтесь пані? Се я! Марко! Вже так скоро почали лякатись мене?

Орися:

(Змішана): Марку! Чого се ти тут? Чого прийшов мене мучити? Іди собі!..

Марко:

Бог з тобою, пані! Я й піду! Тільки одну хвилиночку послухай, що скаже тобі моя наболіла душа: За віщо ти мій вік молодий занящила? Чи ти на те позволяла любити тебе чистою непомочною любовію, щоб опісля на муки віддати мое серце? Орися! Що ти робиш? Невжеж не жаль тобі? Невжеж солодка тобі моя мука?

Орися:

Марку! Перестань! Пропало вже! (Плаче).

Марко:

Ні, не пропало, Орися! Ще час! Опамятай ся! Ходи з відсіля, із сього пекла, що золотом світить ся а огнем пекольным динне і віщує тобі згубу! Ти думаєш, що паннч справді любить тебе та що він справді думає одружитись з тобою?

Орися:

Марку! Не муч! Чомуж би мене мав до себе в горниці брати, колиб не думав оженитись зі мною? Хибаж міг би він так любити маючи на думці згубу? Ні, Марку! Не відбирай в мене щастя! Ти собі дружину знайдеш! Ти забудеш про нашу любов! Не перепиняй мені дорогу до мого щастя!..

Марко:

Бідна, бідна невинна цвітко! Не бачиш,

що тебе зірвали, щоби тільки твоїм запахом наліпитись, а опісля зівялу викинути під ноги на погали судьбі! Орися, опам'ятайся! Тікай із сего некла, поки ще не згоріла твоя невинна душа! Тебе осліпило багатство, роскоші панські та підлі, зрадливі, панські пестоці!... Хибаж не бачиш, що панич держить тебе у сховку перед світом, перебрану до непізнання? Хибаж ти не знаєш, що ти не перша тут і не послідна?

Орися:

(Зі страхом): Що? Що ти кажеш?... Марку, що ти кажеш?

Марко:

Перша Мотря Козубівна із світа тебе готова зглядити, коли тебе тут побачить! Орися, ради Бога, утікай поки не пізно!

Орися:

Хто? Мотря? Вона гадина напосілась на моє щастє?...

Марко:

Ні, Орися, не вона, а ти у неї те прокляте щастє відобрала! І вона в горницях була перед тобою, і її Ясь присягавсь, що панею зробить! І побавившись за тебе проміняв! І Мотря шімстою дише на нього, на твого коханого Яся! Ходім Орися! Зірньоко моя нещасна, утікаймо!

Орися:

Ні, Марку! Не піду! Не такий мій Ясь, щоб на такі підлі штуки був здібний! Я вірю в нього! Прости мені, Марку, але я не в силі розірвати своє серце! А Мотрі не боюсь!... Бач! І її горниць забажалось та паньства!

Марко:

Гордість твоїм язиком говорить Орися! І у неї є серце і душа. І нею панич тішив ся поки те-

бе лиха доля не надала побачить! І вона вже ма-
буть більше права має до сього проклятого пань-
ства чим ти. І її Семен обожав поки дізнався про
вимріяне паньство! Тепер ненавидить її як собаку
червиву! Вона пропаща вже!... Орися! Ходи звід-
сіля! Я тебе люблю! Я прощаю, тобі! Я одружусь
з тобою і ніхто не сміє сміятись з тебе! Заживемо
бідно, але щасливо!

Орися:

Спасибіг, Марку, за твоє щире серце! Ти до-
брий, і я прошу тебе, Марку, остав мене! Не муч,
не катуй, яж панею буду! А з тобою злидні і нужда
ждуть мене!

Марко:

Орися, яж ремісник — коваль! Зумію заробити на життя. Сам буду поневіряти ся, щоб ти, моя зіронько, була щаслива, а за Божою помічю доробимось! Забудь панські роскоші, які коротко тривають, бо у них гріх і пекло криєсь!

Орися:

Ні, Марку, не коротко... а вічно, бо він, Ясь, любить мене! Чуєш Марку? Любить, палко, шалено! І я його! На віки його! Не муч мене, Марку! Прошу тебе! Іди!...

Марко:

О, бідна, невинна жертво засліплена блеском роскошій панських!... Ну, я піду! Прощай Орися, і нехай Господь милосердний щастить тобі! Але скоро вже, дуже скоро переконаєш ся, що Марко тобі не ворог! Пануй... пануй і готов ся на кару, яка судилась тобі за твій легкий розум. А кара страшна буде! І помічі не ждуть тобі більше від людей!... Ти погорджуєш серцем, яке тебе так любило, над усе на світі! Ти відпихаєш руку, яка зі щирістю простягаєсь до тебе з ратунком, яка вир-

вать тебе хоче із того страшного багна!... Добре, я піду, і не буду більше мучить тебе. Але горе тому дияволу в панськiм обличчю, що посмів знизити моє і твоє щастє! Само небо пімстить ся страшно на нiм, за його діла лукаві! Прощай, Орісю, на віки!...

Оріся:

Марку!... Не клєни! Сеж моє житє, мій ангел, для котрого я все посвятила, котрому я душу свою і честь віддала!

Марко:

Се диявол, не ангел! І Бог милосердний тернить, коли земля ще не пожерла його за те, що топче по таких неповинних цвітках як твоя душа, Орісю! Прощай! І не згадуї лихом. (Вийшов).

ЯВА 3.

Оріся:

(Оріся падає на стіл і гірко плаче довшу хвилию. Опісля підводить ся і хватаєсь за голову):

Боже! Що зі мною?... Якесь горе страшне давить за серце! Невжеж Марко правду каже? Невжеж я обмотана в сіти, з котрих тяжко вирватись? Невжеж се може бути правда? Ні, ні! Се неправда! Ясь добрий, Любий! Се тільки задрість говорила з Маркового серця! Він не зуміє скривдити мене! Він кохає мене, не одурить, не віддасть на поталу нікому! (Стискає голову): Ох! Як голова розболілась!... Господи милосердний! Матiнко пречиста! Хибаж нема на світі щастя, що не булоб горем наповнене?... Невжеж нема радості, щоб не була сльозами обмита?... А може?... Може се гріх?... Може Марко правду каже? Яж негідниця!... Я покинула батька і матір на ста-

рість! Покинула і полетіла в обійми свого щастя!... Я погордила щирою душею Марка, погордила його щирим коханем, полакомилась на блески панських покоїв!... Та що се я? Хибаж мій Ясь не має мені сего щастя? Яж батька ні матери не опущу! Як стану панею, то і батькови не дам бідувати! А людям не довго сміятись, бо скоро Ясь мій заставить їх у руки мене цілувати, та панею величати. (Стук у двері). Ох! Хтось іде!

ЯВА 4.

Ясь:

(Входить): Добрий день тобі, моя зіронько ясна! (Цілує її): Ти вже убралась? Дай глянути на себе! (Придивляється і потім пригортає її і цілує): Княгине моя! Ангеле мій! Чого ти така стривожена?... Може хто образив тебе? Зневажив? Скажи, серденько, а я кожному голову скручу, хто би посмів тривожити тебе, моє сонечко ясне! Скажи, що тебе гризе?

Орися:

Ні, соколе мій, нічого! Я згадала свою жатір, свого батенька, як вони бідні остались без мене! Як вони десь побивають ся за мною!

Ясь:

Не тривож ся, моя люба, між їх не спустимо, ми скоро повінчаємось і їм тоді легче буде: будуть жити у нас як у Бога за дверми.

Орися:

Колиж уже те щастє наступить для мене?...

Ясь:

Отсе сьогодні вже незабаром гості приїдуть і панотця запрошу, тай таки тут повінчаємось!

Орися:

Нині вже?... Яг жеж воно так?... Без ручни-

ів, без дружок, без батька-матері, як жеж се Ясю?...

Ясь:

У нас, у панів, серденько, інші церемонії як у мужиків. Вперед повінчаємось, а потім уже справимо весілля для цілого села... Ну, чогож ти сумуєш, моя квіточко?... Не до вподоби тобі таке весілле?

Орися:

Дорогий мій! Все, що тобі миле, те мені до вподоби! Роби як ти сам знаєш. Мені чогось так на серцю тяжко, і якомсь здається, що се все сон! Щасте мені за скоро прийшло і я боюсь, щоб так скоро і не покинуло мене! Гості з'їдуть ся, будуть тебе питати хто твоя молода?... Яка вона?... Ти скажеш, що мужичка, і чи не погордять тоді тобою і мною?... Яж панської поведенції не знаю! Я дівчина проста! І ти мною будеш мусів встидатись. Чи не так? (Плаче).

Ясь:

(Обнімає її): Хибаж є між панами така цвітка? Хибаж міг я знайти такого ангела другого?... Ні, серденько! Не сміятись а дивуватись і завидувати будуть мені, що таку цвітку собі за дружину вибрав? Не плач, моя найдорозша! Не сумуй! Будь весела, бо вже скоро гості пічнуть сходитись! (Стук в двері).

Ясь:

(Встає: Прошу!...

ЯВА 5.

(Входить Зося, покоївка).

Зося:

Паничу! Там у гостинній вас кличуть!

Ясь:

Зараз іду! А ти, Зосю, поможи панні прибраться. Я скоро! А нікого сюди не впускай! (Виходить).

Зося:

Що се ви пан... Таж се Оріся! Орісю! Як ти сюди попала?

Оріся:

Не знаю! Так якось сталось несподівано! А сьогодні вже і повінчаємось з Ясем! Тепер я вже твоєю панею буду!

Зося:

Ох, мені лихо! Та як же се? А Марко?

Оріся:

Зосю! Хибаж Марко зможе мені дати такий рай як панич? Чиж се не щастє, не радість для мене? Се і в сні мені не снилось ніколи.

Зося:

Та то так! Він бідний коваль... І він так кохав тебе!... Але чи се буде правда?... (Стрепенулась з задуми): Але, щож се я? Я-ж маю тебе прибрати. (Оглядає): Як жеж ти зачесалась? Так не випадає! Деж гребінь? Давай я перечешу!

Оріся:

Зараз, Зосю, я пошукаю в тім покою! Зажди! (Виходить на ліво).

ЯВА 6.

Зося:

(Лукаво): Пані!... Дивись як скоро повірила на панські обіцянки! Панею захотілось стать! Чекай, голубко, те панство скоро відлетить від тебе! Ха, ха, ха, ха!... Повінчаємось, каже! Дурна, дурна! Хибаж тут вже не були такі як ти?... Чи ще

не знаєш панської ласки, то попробуй. Не довго воно тобі буде раєм, — скоро в пекло обернеться! Ти віриш улестливим словам? Таж ти між панями і сісти не зумієш! Обриднеш, голубко, скоро! Дуже скоро! Надіялась вже не одна на те саме щастє!... Та не довго воно тревало.

ЯВА 7.

Орися:

(Входить): Нема, десь закинувся! Побіжи, пошукай може де є другий! Та скоро, бо гості от позїздять ся! (Дивить ся в зеркало).

Зося:

(Тайно): Гості? Вже давно, голубко, гості сидять і бавлять ся, а Ясь сховав тебе, щобі не бачили. (Виходячи): Я зараз принесу!

ЯВА 8.

Орися:

(Перед зеркалом): А якжеж повинно воно бути? Здаєсь, що уложила добре, а вона каже не прилично! Ясь же нічого не казав! І де вона тої приличности научилась?

(За дверми чути крик Марти):

Пустїть!... Пустїть мене!...

Орися:

Господи! Мати!... Що се?... Чого вона?...

Голос:

Пустїть! Дайте менї мою дитину! Мою потїху! Іроди! Душогуби! Пустїть мене!...

Голос другий:

Не можна! Не можна в покої! Геть!

Голос Марти:

Пустїть проклатї, а то вікна нобю! Двері ви-

ломлю! Пустіть мене!...

(Орися в часі того крику бігає зтеряна і ломить руки, біжить до дверей, але двері отвирають ся раптом і вбігає Марта розхристана, задихана).

ЯВА 9.

Так? Ти тут опинилась? Так ти пошанувала наші старі голови? Так ти віддячилась своїй матері за те, що тебе випестила?

Орися:

(Кидаєсь до неї): Мамо!...

Марта:

До дому, кодло погане! Геть звідси, зараз!

Орися:

(З плачем): Мамо! Простіть! Я...

Марта:

Що простити?... Зараз іди до дому, повію плюгава! Бач, якою панею нарядилась! А я шукаю вже третій день! Зараз скидай те дрантє з себе, бо обірву на тобі на пматки! (Бере за носи).

Орися:

(Паде на коліна): Мамо, змилуйтєсь, не відбирайте у мене мого щастя! Я завтра вже панею буду! Я ще сьогодні повічаюсь з Ясьом! Він любить мене! Я його люблю! Мамо! Я не опущу вас! Змилуйтєсь! (Цілує ноги матері).

Марта:

Що? Що ти говориш, гадино? Ти сама влізла в багно та ще і нас думаєш в нього втягнути? Не дїждеш ти сього! Геть до дому! Зараз! Як би панич думав одружитись, то знайшов би тебе в дома та батька матері сшитар чн віддадуть! Іди! (Показує двері).

ЯВА 10.

Ясь:

(Вбігає): Що се за крик? **(До Марти):** Ти чого тут, бабо? Хто тобі позволив?...

Марта:

Облуднику! Се дочка моя, котру ти знівечити зібравсь! **(До Ориси):** До дому, дівко!...

Ясь:

(Хватає за руки Марту): Ви мати її? Так простіть, мамо! Даруйте! Вона моя суджена! Я сьогодні вінчаюсь з нею! На весіля ми вас покличемо, а тепер оставте нас в спокою! Не мішайте нам! Не бороніть своїй дитині щастя! **(До Ориси):** Встань! **(Орися встає).**

Марта:

Яким правом ви поважились, без сорому, украсти дівчину, та ще й вінчатись хочете без благословеня?...

Орися:

Мамо не говоріть так! Він не украв мене! Я сама прийшла! Я і на край світа пішлаб за моїм Ясьом дорогим! **(Кидаєсь Ясьови на шию).**

Марта:

(Відриває її): І сорому не маєш дівко? Топчеш свою честь ногами, і нам старим віка вкоротити хочеш? Зараз мені до дому, а то за коси виволочу!

Орися:

Мамо!...

Ясь:

Мамо, не робіть бешкету! Ідіть собі, прошу вас, бо скажу вас вивести!

Марта:

Ти? Матір скажеш вивести? Негіднику! Об-

луднику! Віддай мені дитину!

Ясь:

(Отвирає двері і кричить): Остапе! Николо!
Ідїть сюди! (До Марти): Ідїть, ідїть звідси!

Марта:

Так? Так, деїю? Діждалась твоя мати від тебе чести! Гонять як послїдню!... І ти слухаєш? Дивиш ся?

Орися:

Мамо! Ідїть, прошу вас! Лишїть мене! Не відбирайте від мене мого щастя!

Марта:

Будь же проклята, проклята на сїм і на тїм свїтї, зі своїм панетром і цїлим кодлом!

Орися:

(Кидаєсь до матері): Мамо!...

Марта:

Геть від мене, гадино проклята! Я не мати твоя бїльше! (Виходить).

ЯВА 11.

(Орися впала на канапу і плаче. Ясь запер сердито двері, і йде до Орисі):

Ясь:

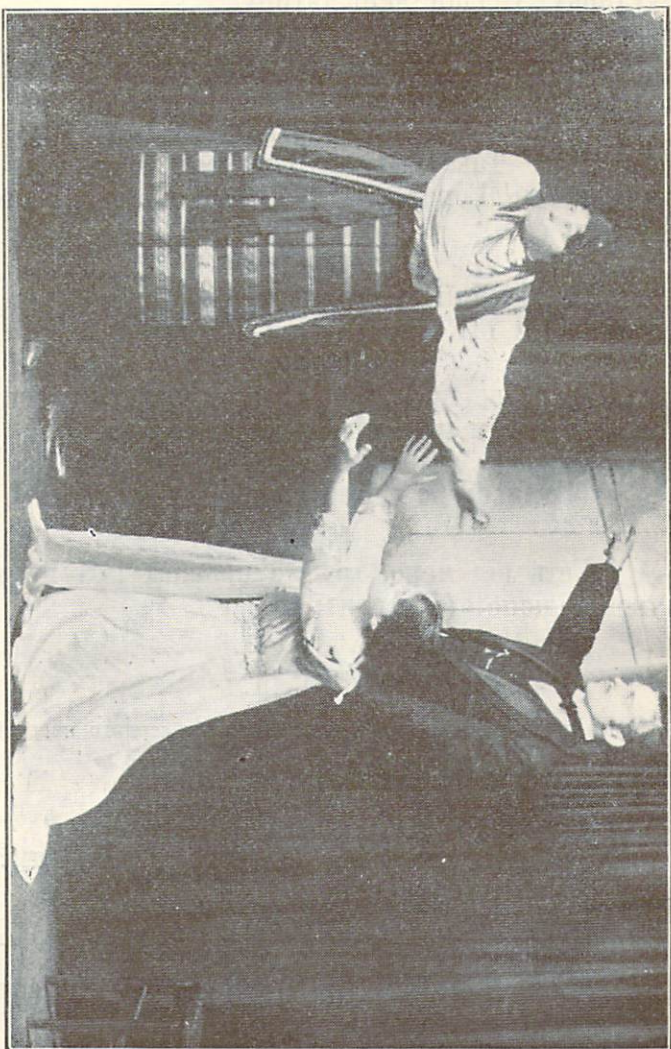
Орисю, серце мое, заспокій ся! Чого ти? Не плач! Ну, годї, перестань!

Орися:

Проклята!... Проклята рідною матїрю!... (Плаче): Мамо! Мамо! Простїть! (Встає і простягає руки): Я йду, йду!..

Ясь:

Що ти, Орисю? Куди ти?... Бог з тобою! Ти справді налякалась проклятя дурної баби?

Марта: Геть від мене гадино! Я не мати твої більше! — Дія III, стор. 65-та.

Орися:

Ясю! Дорогий мій! Сеж мати моя! Моя рідна ненька для тебе дурна баба?... Нині мати дурна, а завтра її дочка буде дурна?... Так се така панська ласка?...

Ясь:

Прости мені, моя зірко, я забув ся! Я не хотів так! Даруй! (Хоче цілувати).

Орися:

(Відпихає його): Остав! Досить! Доволі знущатись! Пусти мене до дому, най переблагаю мою рідню неньку, мого батька!

Ясь:

Пропало, серденько! Не на те я тебе взяв сюди, щоб так скоро випустив!... Памятай, що ти у дворі, у панських горницях і я тебе вже нікому не віддам.

Орися:

Що се? Насильство? Пусти мене! (Дере ся до дверей): Пусти!... Ратуйте!...

Ясь:

(Лукаво): Ні, серденько, не pomoже крик! Нікому тебе ратувати! Ось тут сядь собі і кричи, або не кричи, як хочеш. А там побачимо! Тільки памятай, не забудь, що ти моя! (Садовить її на канапу і виходить та замикає двері на ключ).

ЛВА 12.

Орися:

(Зриваєсь і біжить до дверей): Що се? Замкнено?... Пустіть!... Гей, ратуйте! (Бє в двері): А, зраднику проклятий, так ти умієш любити!... Так се така панська ласка? Се таке вінчане?... (Паде на канапу і ревно плаче): Мамо! Мамо!

Се твій проклін!.. Я пропаща! Я нещасна!... Боже!... Що зі мною сталось?... За що така кара?... Ох, знаю, знаю!... Се за твою любов Марку!... Се панське багно, се заплата за моє лікарство!... Геть звідси!... Геть!... (Біжить до дверей і нервово бе, потім біжить до вікна відчиняє а в вікні показуєсь Мотря).

ЯВА 13.

(Орися і Мотря).

Орися:

(Кидаєсь взад): Ох!...

Мотря:

(Лунаво): А, се ти птичко попалась в клітку? Не бий ся серденько так, бо крилця пооббиваш! (Влазить до середини): Се ти, панно? Бач, як нарядилась! Чи не до вінця?... А що, тепленьке панське гніздочко?...

Орися:

Хто се?... Се ти, Мотре? Чого ти тут?...

Мотря:

Не бійсь, серденько, бувала і я в сїм проклятім гніздочку, і не гирвалась поки крилця не обскубав твій коханий! Тепер мене за пліт викинули, бо Орися знайшлась!

Орися:

Мотре! Ратуй!...

Мотря:

Ратуй?... Ти не знала сего, коли ішла сюди, що й Мотря так само колись кричала: Ратуйте?... та не було кому ратувати! Се твоя згуба, сестричко! Тепер кращий тобі на сухій гилляці ратунок!

Орися:

Мотре, ради Бога, ратуй мене!... Поможи ме-

ні живою із сего пекла утечи! Я в світ за очі піду, я весь вік мій поневіратись буду, бо мені нема вже від моєї матінки прощення! Її прокляте зависло надімною! А Марко!... Боже!... Марко! Як я скривдила його тяжко!... Ох, проклята я! На віки проклята!

Мотря:

А деж ти серденько підеш в сій панській одежі?... Люди кланяги муть ся тобі і руки цілувати муть!

Орися:

(Рветь на собі шматя): Геть, пропадайте прокляті лахи, щоб ніхто не діждавсь більше наряджати вас! Мотре, ратуй мене звідсіля! Змилуйся! Я смерть собі заподію!...

Мотря:

Я прийшла, серденько, пімститись на тобі, а не ратувати! Але бачу, що ти невинна, ти упала жертвою! Так я краще помщусь на ньому, на тім зраднику за свою і твою честь. Іди, лїзь у вікно! Там драбина! Коли злїзеш, зажди на мене! Я спало се прокляте кодло панське, що було моєю і твоєю згубою! Нехай се буде послїдна жертва! Лїзь!... (Орися вилазить через вікно, Мотря запалює жмут паперу і нидає до другої кімнати): Погрїєш ся лукавий облуднику! Ха, ха, ха, ха!... Се пекло занялось, щоб тебе пожерти за твої штуки пекольні! (Двері раптом отвирають ся і вбігає панич).

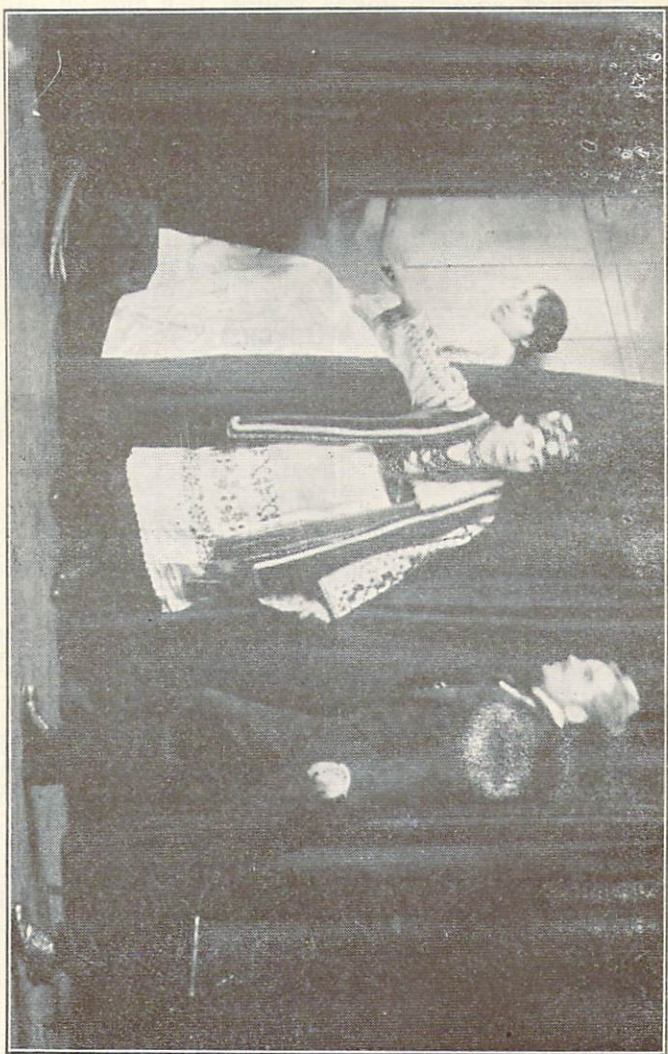
ЯВА 14.

Ясь:

Що тут? Хто се? Се ти, Мотре?

Мотря:

Се я! Мотря! Прийшла погрїть вашу панську

Мотри: ...а тобі дівчолє я гостинця принеска! Глянь он там! — Дія III, стор. 71-ша.

милість! Твоя птичка вже фуркнула віконцем, а тобі, дияволе, я гостинця принесла! Глянь он там! (Показує).

Ясь:

Що се? Вогонь? Мотре! Се ти зробила? О, проклята! Гей ратуйте! Води! Води! Держіть її! (Кидаєсь в огонь гасити).

Мотря:

(На вікні): Ге, паничу?... Було держать самому! Се пімста за мою честь! Се була послідна твоя жертва! (Вилазить).

ЯВА 15.

Ясь:

Що ти наробила? Гей, сюди! Ратуйте!... Горить!... О, відьмо проклята! Гей, води сюди!... (За куліс бухає вогонь. Ясь біжить до дверей).

ЗАВІСА.

Д І Я І V.

Відслона Перша.

Кімната шинкова в місточку. По середині, з заду, двері, другі з лівого боку до алькіря. Під стінами лавки. Під правою стіною великий стіл. В куті шинквас, шафа з фляшками, шлянками і чарками.

ЯВА 1.

(Коло стола сидять Прокіп і Нечипір, перед ними фляшка і чарка. Оба вже добре п'яні).

Нечипір (Співає):

Та зійдімо ся роде!

Та напиймо ся добре!

Щоби наша добра слава,

Та на диво людям стала.

Гей шинкарко дай вина!

Дай горівки, меду, пива,

Шинкарочко чорнобрива

Хоч копійки вже нема!

Дай но ще четвертину

На подерту свитину

Бо нової й сам не маю,

Тай з журби я пю-гуляю.

Гей шинкарко не дровичь!

Як копійку роздобуду,

То за тебе не забуду!

Дай горівки, не журись!

(До Прокопа):

Чого вибалувши очі? Співай! Співай або пий!...
Ех, матери його гиря! (Наливає): Пий!

Прокіп (Співає):

Дай горівки, меду пива
Шинкарочко чорнобрива!... Гей, Дудю!

Жиде!

Нечипір:

Мовчи! не бачиш, що на нім чортяка на ли-
су гору поїхав! Пий, коли маєш! На якого біса
тобі жидюга здав ся?

Прокіп:

Як то на біса здав ся? Не бачиш, що в фляш-
щі дно видно? Жиде!...

ЯВА 2.

(Входить жид в талесі, з богами на чолі і книжкою в руках).

Дувид:

Ну, чого кричиш? Що потрібно?

Прокіп:

Як то чого кричиш? Тебе який біс там при-
в'язав. Чому не йдеш, як чоловік гукає?

Дувид:

Ну... що потрібно? Кажіть. (На бік): А то
паскідне гой! Напило ся як свиня тай кричить
наче на зуби! (До них): Ну, що вам бракує?

Нечипір:

Не бачиш? (Телепає фляшкою): На, налий
повну.

Прокіп:

Налий, щоб тобі чорти сала за обшивку на-
лили, тай закусити дай!

Дувид:

(Кричить в двері до алькира): Оришки! А йди но сюди! Оришки!

ЯВА 3.

Входить Оріся, перебрана в жидівські лахи, з шматою на плечи.

Оріся:

Чого хочете?

Дувид:

Налий сей фляшки з того барилце! А скоро ти нездаро! (Оріся бере фляшку, йде до шафи та наливає). А гляди не розлий!

Прокіп:

Бач, бісів жидюга, як поневіряє нашу віру! Чому сам не візьмеш та не налиєш?

Дувид:

Яке тобі діло? Не бачиш, що Богу молюсь?

Нечипір:

Молись, невіро, не молись, то чорт тебе і так на роги ухватить.

(Тимчасом Оріся ставить фляшку перед них, потім бере шмату і стирає стіл).

Дувид:

Оришко! Візьми та позамітай трохи, а я піду! (До них): Як що буде треба, то скажіть її! (Виходить до алькира).

ЯВА 4.

Нечипір:

(Дивить ся на Орісю): Ех, тай молодичяж, бий її кагла! Дай, я тебе поцілую! (Хоче обняти).

Орися:

(Відтручує його): Геть до біса! Чого лізеш, нахабо!

Нечипір:

Ге, ге! Вриклива! Будьто би недоторкана! Знаємо ми вас!

Орися:

Ось як я тебе отсею шматою по губах поцілую то знатимеш нас! Маєш брагу то хлєпчи, а не займай нікого!

Прокіп:

Е, голубонько, не треба сердити ся так дуже, а то личко покривить ся! От краще і ти чарку отької чемерухи віиний, то й подобрійшаєш! (Дає).

Орися:

Подавіть ся ви нею, коли вона вам до смаку!

Нечипір:

Хе, хе, хе!... Коли до смаку, каже! А комуж вона не до смаку? Хиба тобі вже обридла?

Прокіп:

Видко, що обридла, коли аж до жида у найми пішла, щоб близше себе її бачити, коли захоче! (До Орисі): А що се тобі небого так присмакувало жилам за помийницю стати? Чи не наняв Дудьо, щоб заїзних панів потішала?

Орися:

Чого ви причепились до мене? Неклуйтесь краще своєю фляпкою, а не мною! (Іде за шафу і витирає посуду)!

Прокіп:

(Пе; до Нечипора): Ех, та й гарної налила вража молодиця, аж бісики перед носом затанцювали. Чому Дудьо такої не дасть? (Дає чарку)

Нечипорови): Попробуй но! Видно не від нині шинкує, знає де що стоїть.

Нечипір:

(**Наливає і пє):** А бий тебе кочерга! Якої вимацала! Гей, молодице, а може ти часом яких чарів досипала, що так раптом бере?

Орися:

(**До них):** От не глузувалиб з бідної сироти, то краще булоб! Пийте на здоровле, коли маєте що!

Прокіп:

Ха, ха, ха!... Сироти, кажеш? А то яка ти сирота? Повія та й тільки. Нема лиця жити між добрими людьми, то в жидів нанялась. Ач, яка горда та пишна... Знаю я хто ти!

Нечипір:

Знаєш? Невжеж! Хтож вона така? Роскажи!

Прокіп:

Ге, ге!... Цікаво? Така як кожда! Хибаж порядна людина стане няньчити жидівських бахурів?... Сирота, по першому покійникови!

Нечипір:

А гарна, біс її матері! Не сором би і за жінгу взяти. (**До Орисі):** Гей, ти, молодице!... Чуєш? А йди но сюди!

Орися:

(**Не дивлячись на них, до себе):** Таки зараз і побігла! Дожидайсь!

Нечипір:

Що ти там муркочеш? Ходи, нехай приглянись з близька, чи підхожа на господиню?

Прокіп:

А що? Поквапилась? Ти думаєш, що так і

прилишне! Деж пак! Хазяйський син, одно слово!

Нечипір:

А хтож я хиба такий?...

Прокіп:

Хто? Ха, ха, ха!... Босяк! Гольтішака!

Нечипір:

(Хватає фляшку): Хто? Я босяк? Ось я тобі зараз покажу гольтішаку. (Хватає за груди і заміряєсь фляшкою).

Прокіп:

Ти мені покажеш? (Вихвачує зза холяви ніж): Побачимо!

Орися:

Що се? Вже і до горла беретесь? Покиньте! Бог з вами!

Нечипір:

(Опускає фляшку): Щож я йому за босяк?

Прокіп:

Ти думав так зараз і злякать? Не на такого попав! Гляди, а то горло переріжу!

Нечипір:

Бачиш? Вже і в пригоді стала! (До Орисі): Спасибі, молодице, що заступилась. (Хоче обняти)

Орися:

Іди ти під три чортиці! Чого лізеш?

Нечипір:

Ге, ге!... Диви як вибрикує! Та ти, голубонько, не дуже то, бо як захочу то й поцілую!

Орися:

(Бе його стиркою по губах): Відчепись ти, мерзенний! Тьфу!

Нечипір: Хто? Я босяк? Ось я тобі зараз покажу! — Дія 4-та, Ілліяна І-ша, стор. 77-ма.

ЯВА 5.

Малка:

(Вбігає; до Орисі): Що ти тут робиш? Я тебе на то тут післала? Га? З парубками цілуватись?

Орися:

Потрібні вони мені до хрину, ваші парубки! А от лізе нахаба цілуватись, думас, на таку на-трафив як сам!

Малка:

Ну, ну... не теревень богато, а іди, бо там твій бахур розрешетив ся неначе в дома! Іди! (Витручує її. Орися спішно виходить).

Малка:

Гі! Паскуда! Стільки роботи всюди, а вона тут буде герштикатись!

Прокіп:

Та ти не дуже так кричи! Чого хочеш від неї? Її хазяїн покликав тай казав, щоб зісталась тут. Хибаж вона винна, що її зачіпають?

Малка:

Що зачіпають? Хто? Який чорт її зачіпає? Се вона сама до кожного чіпляєсь!...

Нечипір:

Слухай, мой, жидівко, звідкіль вона у тебе взялась, ота молодниця, чи дівка? Що вона за одна?...

Малка:

Що за одна? Або я знаю, що за одна? Бродяга! Приблудкалась до мене з бахуром, тай тільки хліб дармо їсть. А роботи з ньої нема.

Прокіп:

Ач, погаґа жидова! Роботи, каже, нема! А робилаб ти боками погана віро! Нащож держиш, коли роботи нема?

Малка:

А деж піде? Хто хоче бродягу? У неї навіть нашпорта нема, а без нього звісно, зараз в острог!

Прокіп:

І ти рада, що нікуди їй бідній подітись, тай товчеш як гамана!

Малка:

Яке тобі діло, що заступати ся?

Прокіп:

А таке діло, що не знущай ся над хрещеною вірою! От яке діло!

Малка:

А щож, може нарядити як баришню тай кланятись?

Нечипір:

Слухай но! Поклич її сюди! Я хочу з нею поговорити дещо. Я запитаюсь звідкіля вона.

Малка:

Так вона тобі зараз і скаже! Вона мабуть і сама не знає!

Нечипір:

Як же то, щоб не знала? Мусить знати! Давно вона у тебе?

Малка:

Та ще якось в торік на масляній прийшла, обдерта, голодна, без копійки при душі, ну і я приняла в хату, думала, що поміч буде, а вона тільки плакати уміє, та бахура пестить, а помочи з неї нема!

Нечипір:

А щож ти їй платиш за те?

Малка:

Що? Ще й платити? Вона і за хліб не відробить!

ЯВА 7.

Входить Семен.

Семен:

Добрий вечер вам, люди добрі!

Прокіп і Нечипір:

Добрий вечер! (Дивлять ся на нього).

Малка:

Добрий вечер. Сідайте. Що прикажете?

Семен:

Та поки що нехай відітхну. Утомивсь! Подай там чим промочити горло, тай перекусити. (Сідає при другім кінці стола).

Малка:

Що позволите?

Семен:

Та щож би? Чарку доброї горівки, хліб, та ще що там маєш.

(Малка іде до шинку, принссить фляшку, чарку, хліб і рибу і ставить на стіл. Семен скинувши шапку пе і закусе).

Нечипір:

Гей, жидівко, а кілько тобі слідує з нас?

Малка:

Руб і дваццять.

Прокіп:

Руб і дваццять? А то за віщо стілько?

Малка:

Сам знаєш за віщо: випив дві фляшки повних та й ще питає за віщо?

Нечипір:

(Пяний): На, на! Бери! Щоб тебе за печінки взяло! (Дає гроші): Ходи, Прокопе!

Малка:

За що лаєш ся, свиня? Іди, іди на зломану голову! Не бачили волокити! Іди!

Нечипір:

Що? Ти ще й лаєш погана віро? Ось я тобі зараз покажу волокиту! (Бе коштуром по шафі. Фляшки падають з бренькотом на землю).

Малка:

Гвалт! Гвалт! Що робиш, свиня! Дуде! Дуде! Гевалт!

(Семен схопивсь і придержує Нечипора, Малка кричить, Нечипір пручаєть ся)

ЯВА 8.

Дувид і Орися вбігають.

Дувид:

Що таке сталось? Малке, чого кричиш?

Малка:

Гевалт! Розбійники! Калавур! Біжи поклич городових.

Нечипір:

Нехай не свинькає, погана жидова!

(Дувид і Прокіп витручують на двір Нечипора; Семен глянувши на Орисю остовпів. Малка кричить: калавур і виходить).

ЯВА 9.

Семен і Орися.

Семен:

(Стрепенувшись): Що я бачу? Се ти, Орисю?

Орися:

(Перелякано): Семен? Ти? Ти як сюди забрав?

Семен:

Питаєш, як забрив? Тебе нещасною шукаю!

Орися:

Мене? На що я тобі здала ся? На глум? Ще мало горя пережила? Чи не мститись задумав?

Семен:

Я? На тобі мститись? За віщож?

Орися:

(Плаче): Шож тебе спонукало шукати прокляту? Невжеж ще і досі думають, що я жива?

Семен:

Всяко думають, однак я постановив не спочить доти, доки не знайду тебе, коли не живу, то бодай мертво.

Орися:

Лучшеб було, колиб був мертво знайшов! Ох, Семене, що там роблять мої найдорозні, батько, мати, чи ще живі вони?

Семен:

Насамперед розкажи, як се з тобою сталося, що ти аж тут за триста верстов опинилась?

Орися:

(Плаче дуже): Не...пи...тай...Семене! Не муч! Що я пережила, се тільки Богу відомо! Наблюкалась, нагорювалась по чужих людях нераз вже над кручею стояла, та одна гадка про дитину...

Семен:

(Живо): Що? Що ти сказала? Яка дитина?

Орися:

Моя? Мій син, овоч моїх палених мрій, проклятий своєю матір'ю, здержав мене від душоубства. Се одинока потіха, яка мені осталась на сві-

ті! Блукаючи я тут опинилась, на поштурковиско жидівське, ради сина.

Семен:

Бідна, бідна, нещасна жертво поганого ворога, Каїна. Щоб йому місця не було на сїм, ні на тїм світї!

Орися:

Цить, Семене, не клени! Нехай йому Бог милосердний простить. Я вже відпокутую сама і за нього і за себе. Він батько мойого сина. Я сама згину, та нехай хоч дитина буде мати батька, що певно буде нею піклуватись.

Семен:

Забудь нещасна і думати про се! Хибаж такий Ірод має чутя батька? А батько твій та мати побивають ся за тобою, Господи як? Батько ходить мов тїнь, а мати вже очи виплакала. Одинокю в них розрадою і підпорою на старість то Марко.

Орися:

(**Кидаєсь**): Марко? Він підпорою моїм рідним? Як же-ж то? Не прокляв і їх через мене скаянну?

Семен:

Ні, Орисю! Зразу пішов був геть, в світ за очі, Мотря збожеволїла, двір панський поцелом став тої ночі, коли ти утїкла. Матїр твою ледво до життя привели люди. Опісля батьке, будучи певним, що тебе вже на світї нема, відшукав Марка в місточку, попросив до дому і передав йому своє хазяйство. Дальше не знаю, бо отсе вже третій місяць як я вийшов з дому, шукаючи за тобою. Наймавсь по економїях, щоб на хлїб заробити і так аж сюди доплентав ся.

Орися:

І щож тепер мені осталося? Одна смерть лиш поратунком для мене тепер... І щож з того, що ти мене відшукав?

Семен:

Ходім до дому. Батько і мати все простили тобі, для них ся хвиля, коли тебе ще раз побачуть, буде послідною осолодсю в горю перед могилою. Ходім Орісю таки зараз, сьогодні.

ЯВА 10.

Входить Дувид і Малка.

Малка:

Ти ще і досі тут чишиш? А корови хто напоїть? Тобі тільки з босяками теревені править, — бачиш яка халепа через тебе? Скільки шкоди!... Ти будеш мені пів року відроблять за все!

Дувид:

Малке? Чого ти чіпаєш ся даром її? Хибаж вона винна?

Малка:

Ти вже знову заступаєш ся? Балагули! Ти думаєш, я не бачу, як ти чепуриш ся до ньої? Я тобі пейси висмикаю! Ти трефняк! Паскідник!
(До Орисі): Іди! Чого киснеш?

Семен:

Почекайте но ви, не дуже спішіть ся лаяти. Се моя родичка і я її заберу з собою.

Малка і Дувид:

(Здивовано): Що? Родичка?

Малка:

Ти думаєш, що так я її пуцу? Цікавий! (До Орисі): Чого стоїш? Іди!

(Орися плаче).

Семен:

Щож вона в неволю в тебе запродалась, чи як? Іди, Орисю, збирай ся! Підемо!

Дувид:

Як то підемо? Куди? Я її не пушу!

Малка:

Що се? Знову розбій? Дуде, іди поклич пристава! (До Семена): Я тобі покажу, що то значить бунтувати! Думаєш я її даром держала з бахуром скоро год?

Орися:

Семене! Лиши мене! Ні-на-що мені вже тепер жите здалось?... На посміх та наругу я верну в рідне село? Краще тут згину! Лиши мене!

Семен:

Ні, Орисю, не лишу вже я тебе. (До жидів): Ну, щож ви хочете, щоб платить вам, чи якої примхи?

Малка:

Що платить? Мені роботи треба, а не гроший! Вона і так в острог попаде, коли за паспорт спитають. Вона бродяга, волокита, я її від жандармів охороняла!...

Семен:

Перестань лякати. Ось і паспорт для неї! (Витягає папір): Ви думаєте, що натрапили на бідну, безпомічну, тай будете знущатись?

Малка:

Я тебе не знаю, чоловіче, що ти хочеш? Іди собі! (До Орисі): Ідеш до дитий, чи ні? Хочеш, щоб за патли витягла?

Семен:

(Скипів): А зась! Кого за патли витягнеш?

Дувид:

Що ти тут розкричав ся? Геть звідсіля, а то поліцію покличу!

Семен:

Клич, а то я і сам покличу! Збирайся Орисю!

Мална:

Оришка! До хати я тобі кажу! (Бере її за коси, Семен кидаєсь до Малки, Дувид до Семена).

Орися:

(Виринаєсь від Малки): Так ось я так дослужилась? За коси тягаєш? Так пропадай же провлята жидова. (Біжить в двері до хати).

ЯВА 11.

(Входить Городовий — Поліцай).

Городовий:

Что случилось? Чаво аріош?

Мална:

Вот розбійник напав, гасподін городовой!

Городовий:

Ето ти мужик драть ся задумал?

Мална:

Да, да, он! Бачте ваше благородіє, фляшки поламав, мені голови розбив, ай, вей мір, вей мір!

Городовий:

(До Семена): Хто ти такой?

Семен:

Я? Сторонний.

Городовий:

Од кудова?

Семен:

З Пересолінець, над Дніпром, коли знаєте!

Городовий:

Ну, ладно. Паспорт імієш?

Семен:

Є! Ось він. (Витягає і показує).

Городовий:

(Бере паспорт, дивить ся, потім ховає): Ну ладно. А вот ти мне галубчик скажи, по какому делу ти плещи ся у нашом городе?

Семен:

Вперед зверніть, пожалуста, бумагу. Нащо спрятали?

Городовий:

Падажді, галубчик мой. Ось пожалуй только за мной!

Семен:

Куди за вами?

Городовий:

Куди? В участок.

Семен:

По що я туди ходить буду?

Городовий:

Там тебе і скажуть. Ідьом те! (Бере Семена за плече).

Семен:

Що се? Арештуєте мене?

Городовий:

Да! Пайдьом те!

Мална:

Як то? А хто буде платити мені?

Орися:

(Виходить з хати з дитиною одягнена в дорогу): Семене! Кудиж ти? Господа служивий, куди ви його берете?

Мална:

Ти куди зібралась? Утікати хочеш? Зараз вернись! (Кидаєсь до Орисі і тручає до хати).

Семен:

Нічого, Орисю, зостань ся поки що, а я швидко вернусь.

Городовий:

Нет галубчик! Не швидко вернеш ти! (Тягне його).

Орися:

Що се? Арештуєте? За віщо? (Кидаясь до Семена, вирвавшись від Малки): Пустіть його!

Городовий:

Напрасно красавица прасяй. Не лзя пустіть. Он арестован, за зделаний погром на дом гасподіна Дувида!

Орися:

Хибаж се він? Змилуйтеся! Він не винуватий. Пустіть його!

Городовий:

Сто не майо дело. Надо в участок зайті і по-свідетельствовать.

Семен:

Орисю, покинь мене оборонять! Я скоро вернусь, а тоді, бісова жидова, ми порахуємось з вами.

Дувид:

Що ти ще будеш грозить? Беріть його господін! Він погромщик! Розбійник!

Семен:

(До жида): Іду! А ти жиде затям собі добре! Прощай, Орисю! Дожидай ся і будь готова, я скоро вернусь (Іде).

Городовий:

Падожді! Дувид, пожалуй з нами, надо свідителя!

Дувид:

Ну, ну! Я завтра, ваше благородіє!

Городовий:

Сі час! Скарей!

Малка:

(Дає Дувидови шапку і жупан): Ну, іди Ду-де, коли господін городоний приказують.

Дувид:

(Не радо бере шапку і жупан): Харошо! Ідьом! (Виходять).

ЯВА 12.

Малка і Орися.

Орися:

(Плаче; до Малки): Що се ви виробляєте? За що Семена арештували? Що він вам завинив? Душогуби!

Малка:

Іди там до своєї роботи, задріпана! Куди ти маладилась? Утікати? Ані думай, а то ноги поламаю! Чуєш?

Орися:

Чогож ви від мене хочете? Що я вам в неволю запродалась, чи що? Чого мене здержуєте? Пустіть! Я собі піду!

Малка:

Як то підеш? А хто мені відробить за те, що скоро год їш мій хліб? Думаєш, я даром буду тебе годувати з бахуром?

Орися:

Хибаж я вам не роблю ніч і день, не працюю; гоните мене як собаку, та ще вам мало моєї праці? Душу з мене хочете взяти?

Малка:

Ой, йой, йой! Яке велике робітниця? Ти тільки киснеш та слиниш куди ходиш. Яка з тебе робота? А як позавчора той пан з Одеси кликав тебе в номер то чого комірзилась? Чому не йшла? Ти думаєш, що я на що тебе держу?

Орися:

(Лютю): Що? Так ти ось на що мене держиш? Торгувать мною хочеш? А не діждеш ти того, щоб я на такий сором пішла!

Малка:

(Перебиває): Що за сором? Яке сором? Пани платять! Добре платять. І мені заробок і тобі. От яка свята та невинна! А на руках що? Ха, ха, невинна!... Ну, ну! Йди до хати, йди, а зараз. Ти думаєш, що сей розбійник, що пішов в участок, і справді зараз прибіжить тай ухватить тебе? Ха, ха, ха!... Він небого і за год до дому не потрафить. У нас є добра кліточка на таких розбишак. У Сибір, голубочко, не близько, буде мав час потюпати та порозглядатись. А ти як не станеш те робить, що я прикажу, то і тобі доведеть ся етапу поспробувати, а утікати тобі нікуди. (Вийшла).

ЯВА 13.

Орися:

(Сама; падає на лавку і гірко плаче; по хвили): Ох! Боже! Чиж ще мало кари? Чи нема вже в тебе милосердія? Чиж се твоя воля святая, щоб мені вже не вирватись з пазурів диявола? Колиж вже я не гідна твого прощєня, то чомуж не дав мені смерти коли я так благала тебе о неї? Боже! Ратуй мене! (Павза). Досить вже муки! Ходім си-ну! Підемо! Коли не знайдемо щастя хоч для те-

бе, то знайдемо смерть в холодній воді, або під колесами машини! (Іде до дверей, а на зустріч їй входить Мотря; Оріся з жахом відступає взад).

ЯВА 14.

Мотря:

(Довго дивить ся на Орісю): Знайшла! Нарешті знайшла тебе! Ходи, сестричко, Ясь кличе. Він вже давно виглядає тебе. Вінчатись буде. Ходи, мене прогнав; ти гарнійша за мене. У тебе і гостинчик гарний для нього! Щаслива ти голубко! Ха, ха, ха, ха!... Ходім!

Оріся:

(З жахом): Мотря?... Що з тобою?... Де ти тут взялась?

Мотря:

Ха, ха, ха, ха!... Боїш ся? Лячно тобі, щоб твого щастя не украла в тебе? Не лякай ся, сестричко, Твоє щастя за велике, я не в силі його донести.

Оріся:

(Зі страхом відступає взад): Іди собі! Іди собі геть! Я тебе лякаюсь! Ти страшна! Геть!

Мотря:

Не бійся, голубочко, я піду, тільки ти перше уділи мені частинку твого щастя, цілого мені за багато! (Витягає ніж зза пазухи): На ножа! Уділи мені половину!

Оріся:

(Відступає взад): Що! що... ти... за... ду... ма... ла! Що ділити? Геть! (Тисне дитину до себе).

Мотря:

• (Наступає): Не хочеш? Так давай я сама

Мотря: Не хочеш? Давай я сама переділю! — Дія IV, Відслона!-ша, стор. 92-га.

розділю! (Бере лівою рукою за дитину, а правою показує ніж): Давай!

Орися:

(З великим жахом кричить): Геть! Що ти! Ратуйте! (Ховаєсь за шафу, в тім вбігає Малка, Мотря кидаєсь до Малки з піднесеним ножом. Малка кричить гезалт і вибігає на двір. Мотря за нею)

Орися:

(Виходить зза шафи): Господи! Ратуй мене! Геть! Геть з відсіля, хоч каторга, хоч смерть. Анї хвилини більше! (Скоро бере хліб зі стола, пряче під паху і йде в двері; в дверях з'являєсь Дувид).

ЯВА 15.

Дувид:

А се що? Ти куди, Оришки?

Орися:

(Рішучо йде до дверей): Геть, пусти мене! Годі вже знущатись!

Дувид:

Пожди! Хто знущаєсь? Моє Малке? Ну, ну! Воно дурне! Куди тобі ходити, оставайсь. Твій родич, той Семен, вже не прийде. Завтра відправлять його етапом в губернію, а звідти або в Сибір або до села. З ким ти підеш?

Орися:

За щож його етапом? Що він провинив? Чого ти напасів ся на нього?

Дувид:

Хто, я напасів ся? Яке мені діло до него! Він розбишака! Ну, ну, вернись Оришки! Серденько не йди! А то мені сумно буде без тебе! Наплюй

ти на моє дурне Малке! Я тебе люблю! (Хоче обняти її за стан).

Орися:

Геть, жиде поганий! Не приступай, а то бороду вирву! (Пускаєсь до дверей).

Дувид:

Оришки! Куди йдеш? (Хватає її за одену, з під одені випадає хліб). Ти злодійко! Чекай! Ти обікрала нас! Чекай!

Орися:

(Орися вибігає за двері. Дувид за нею біжить і кричить): Гевалт! Злодій! Злодій! Держіть! Гевалт!

ЗАВІСА.

Відслона II.

Сцена та сама, що в 1-ій дії, тільки кузня стоїть побіч хати.

Дієть ся оден рік пізнійше.

ЯВА 1.

(Орися крадєсь через сцену з дитиною на руках. Заглядає в хату через вікно).

Орися:

Нема нікого. Господи святий! Деж зони?
(Заглянула кузню: А се що?... Кузня? Чияж то?
(Іде під кузню і розглядає): Боже! Що за перемі-
на? Ох, мамо, мамо! Прийшла твоя проклята до-
чка! Прийшла подивить ся на тебе, моя голубко,
хоч з далека, хоч через віконце. Чи і досі не про-
стила ти мені?... Мамо!... Я караюсь. Тяжко ка-
раюсь за свій хріх! За мою гордість! І нема кін-
ця моїй карі і не буде і на другім світі. Прощай
моя нене дорога! Прощай мій батеньку рідний!
Не гідна я вас побачити вже!... А ти, хатинко рід-
на, моя колиско дорога, щось мене негідницю
захищала від зимна і бурі та не змогла захистити
від проклятя, прощай!... Прощай!... Ходім мій си-
ну!... Коли нема для нас місця на білім світі, то
може хоч у холодній могилі знайдемо спокій!
(Плаче і голубить дитину, потім підходить до кер-
ниці і заглядає в долину): А ти, керничко, свідку
моїх молодих дівочих мрій, нікому не скажи, що я
отсе була біля тебе. Ходім синову!... Підеш до сво-
ього батька в покої та засмакуєш і ти тих роско-

шів, яких я вже зазнала! Ти не винний! Ти не повинен каратись за гріх матери, тобі жити треба, а мені, твоїй нещасній матері, тільки смерть одна зможе заспокоїти біль. (Оглядаєсь). Ох! Хтось іде!... Хтож се? Мерщій звідсіля!... (Бігає трівножно). Нема куди утікати. Заховаюсь, щоб хто не дізнав ся, що я тут!... (Ховаєсь за кузню так, що денсли її видно як вона бореть ся з собою).

ЯВА 2.

Харко і Семен ідуть.

Харко:

Ти сам бачив, Семене?

Семен:

Не тільки бачив, але і говорив з нею, розпитував, просив, щоб до батька верталась. Не хоче!

Харко:

А щож каже?...

Семен:

Каже, що нема вже у неї ні батька ні матері, що вона не варта переступити порога рідної хати!

Харко:

А я стільки находив ся, стільки напукав ся, та напивав ся і годі було знайти. І в городі був, і в того самого жнда був, а не бачив. І щож вона там робить? Як проживає?

Семен:

Що ти, Харку, так допитуєш ся? Чи не залюбив ся ти був в неї?... Бачиш?... А мовчав, вражий син!

Харко:

Залюбив ся, а як же: як чорт в суху грушу! Не залюбив ся, а так жалко стало старих, та хотів помогти. Тай вона була для мене з вас всіх вітро-

гонів найліпша, бо бодай штовханцями не годувала, а то всі як змовились: Харку сюди, Харку туди, то по музику, то по горівку, то по дівчат... Пішов дощ, Харко винен, намяли котрому боки, Харко винен, зловив панич котру цокотуху і тут Харко винен!... І все Харка штовх!... Харко побачив панича з Мотрею, сказав Семенови, Семен штовх, Мотря дізналась, що сказав, і собі-ж мене штовх. Сказав Маркови, що бачив Орися з паничем, Марко в спину — аж покотивсь.. От бач! Тільки одна Орися не штовхнула ані разу.. От тому і мені жаль її. Ну, розкажуй, що вона там у городі робить?...

Семен:

Піди та довідай ся, коли охота, а може тепер вже і вона стусана всадить?... Мовляв: Чого лізеш не в своє діло!

Харко:

(Лунаво): Можеб і пішов ще раз, та вас тут боюсь лишити самих, щоб не занудились разом без мене: Кого-ж будете штовхать? Другий не стерпить, а Харко вже привик. Ну, скажиж, Семене!

Семен:

Нема що казати: В жида нанялась, та поки змогла то робила, а як занедужала, то тоді і жидови ще лучше знадобилась, у пригоді стала: Годує жиденя грудьми, а паненя сльозами!..

Харко:

От Іроди!... І пощож ти її липив там? Чому не привів до дому? Батьки-ж її давно вже простили, і ти здаєсь зобов'язав ся відшукати і привести.

Семен:

Та чуєш, що не хоче! За ніщо в світі не хо-

че! Я вже був на силу вговорив, та клятий жидюга дорозумівсь в чім річ, покликав городского тай взяли мене на поліцію, подержали днів через три, насилу випустили. Щасте, що паспорт мав. Коли випустили я знову пішов до жида, та вже не застав її там. Утікла, чи що? І вже опісля, що я накрутив ся, нашукав ся, і без нічого вернує до дому.

Харко:

Знов пропала, сердечна! Вже певно десь на дні річки раків годує, або вовки облизують ся по-снідавши! Жалко мені, брате, її, дуже жалко! Здаєсь, що на край світа полетів би, колиб знав, що ще знайдю живою, та на плечах приніс би до дому... (По хвилі): Ну, але щож вона, не жалувала? Не побивалась?

Семен:

Вже напобивалась доволі. Вже і сліз не стає, всі виплакала!

Харко:

Чомуж ти її не потішив, не сказав, що її все прощено?

Семен:

Не все!... Простили тільки панство, але про паненя не знають ще! Та й ще одна причина важна, що вона не вертає...

Харко:

А то що за причина?

Семен:

Гм, що за причина? Хибаж не знаєш? А от, хто тут хазяїном? Не бачиш? Хто став старому Охримови за рідню дитину?

Харко:

Та знаю! Чому не знать! Ну і щож такого?

Семен:

Що такого?... А сором де?... А як жеж їй тепер у вічі Маркови глянути? Ну, тай досада... Марко оженив ся, має любу жіночку, з города привіз, старі до хати прийняли, розхазяйнувались тут і як же їй тепер? (Видно як Оріся мучить ся).

Семен:

(Оглядаєсь): А чекай но! Хто се йде он із села?

Харно:

(Приглядаєсь): А хтож? Не бачип? Марко з Марчихою! Бач, як заскучав за Орісею?... Яку гралю з города привіз!... От як би так Оріся побачила!...

ЯВА 3.

(Виходить Марко і Ганна, його жінка).

Марко:

Добрий вечер, хлопці! А кого так стережете?

Харно:

Бомки пасемо, тай отсе пригнали напувати. А ви, голубята, звідкіля так холодочком?

Марко:

Ходили гаву ловить тай припізнились. (До Ганни): Іди, Ганусю, та засвіти в хаті! Там батько і мати мабуть вже сплять. Іди, серденько, та уважай, щоб не побудила, тільки їх щастя, коли сплять.

Ганна:

Та ходімо обоє, мені чогось лячно самій.

Марко:

Та чого лякатись? Хибаж я так далеко буду? Я ось тут хвильку посиджу.

Ганна:

Ні, Марку, коли так, то лучше і я останусь

та посидимо разом, а опісля і підемо разом.

Марко:

Добре. Семене, ти здаєть ся був в городі...
Не чув нічого нового?

Семен:

Нового нічого, але за те старого багато чув.

Ганна:

Щож такого старого? (Сідає коло Марка і
вкладає голову йому на груди).

Харко:

Не так то скоро допитатись в него, молодице.
От, я вже допитуюсь від коли і годі допитатись.
Мабуть не з медом паляниці їв.

Марко:

Голодній кумі все галушки на умі. Йому
здаєть ся, що в городі вже крім паляниць з ме-
дом, то нічого більше і їсти. Є там і бублики з
перцем небоже!...

Семен:

Та що до него говорити, коли він йолуп! Як
не дістане штовханця в спину, то і за день не
буде уважати.

Ганна:

Ха, ха, ха, ха!... Харку, і ти мовчиш?

Харко:

Хто мовчить, той і двох йолупів навчить!
Каже, що бачив в городі паню.

Ганна:

Що за паню? Та хибаж їх там мало?

Харко:

Та який чорт їх там і полїчить. Але вони па-
нями може і породились, а та, що він її бачив, то
недавно спечена із мужицької таки разової муки!

Ганна:

Що за така пані?...

Семен:

Та що його питать?... Мені і не хочеть ся згадувати, Як згадаю, то здаєсь, що всіх панів би так і своїми руками видушив!...

Марко:

Та хтож се такий?

Семен:

Твоя Орися, коли в тямку тобі!...

Марко:

(Раптом): Хто?... Орися?... (Схаменув ся).
Аж там опинилась?

Ганна:

Яка Орися? Що ти так налякав ся?

Марко:

Ох!... А щож вона там робить? Деж вона?
(До Ганни): Се дочка старого Охрима.

Семен:

Що робить? Жиденят кормить!

Харко:

Жиденят, паненят і воші!

Марко:

Бідна, бідна!... Он де опинилась! А ми так її цілий рік шукали і годі було дошукатись!

Ганна:

Чогож вона в город пішла? Не було для неї місця в селі?

Марко:

Не було! Батько прокляв і прогнав!

Ганна:

За віщо-ж се? Господи!...

Марко:

За віщо?... Гірко і згадувать... Нехай тепер покутує коли завинила!

Харно:

Чим же-ж вона завинила? Що захотілось панства? Хибаж вона перша? Всі вони однаковим миром мазані! Здаєсь свята та Божа, а наставить панич цяцьку, то і рідного батька-матери відречесь, а побіжить як метелик на вогонь, байдуже що крилця обсмажить. Ні, Марку, не винна вона, а винен той штовханець, яким ти мене почастивав тоді, коли я тобі хотів показати куди твоя зіронька світить! Тямиш? Чи забув вже?... Тоді ти її міг виратувати ще.

Ганна:

Марку! Так?... То се твоя любка? І ти мені нічого про се не сказав. Такий ти?

Марно:

Щож я тобі мав казати?... Було колись, та минуло ся!... Тепер ти моя зіронька! Ходім, серце, в хату, — вечерять пора! (Обоє встануть і йдуть до хати).

ЯВА 4.

Харно:

От таке, ще спасибіг, що і за се не штовхнув. Але почекай, Марку! Я тобі обіцяв віддячитись тоді, то і віддячусь! Піду в город, відшукаю Орисю, приведу домів, вона тепер певно не погордить Харком. Оженюсь з нею, відберемо батьківщину, і заживемо щасливо тобі на злість!

Семен:

Що ти плетеш? Невжеж і справді? Чи ти так шуткуєш?

Харно:

Мої шутки вже вивітріли! Шуткуй вже ти без мене! Я зараз завтра вже і піду!

Семен:

(Встає): Ну, хай Бог щастить! Але поки що ходімо до наших. Чуєш як співають?

Харко:

Хай їм чорт! Надоїли вже штовханці! Іди, коли охота, а я останусь тут.

Семен:

Оставайсь! Та гляди не заночуй ся, а то чорти вихають в керницю! Шкода води!

Харко:

Не журись! Коли не втопили з малку, то і тепер не втоплять! А я таки тут і заночую, а рано піду ще до дядька Охрима і скажу, що вибираюсь в город.

Семен:

То й оставайсь чортів полахать! (Пішов).

ЯВА 5.

Харко:

(Сам): Гей, гей, милий Боже! Глузують, наслідують ся, а ніхто не знає, що у Харка у груди також щось там товчесь! Ніхто і не повірить, що у Харка також є те, що душею звать! Такий вже небоже, Харку, твій талан! Ніхто тебе сироту не пригорнув, ніхто не розважив, не порадив. Але за те Харка штовхнуть то кожному охота! Піду і справді в город, знайду її сердечну, поможу, потішу, вонаж тільки одна була для мене і ласкава. Я любив її. Любив такою любовію, що не о своїм щастю а о її думав. Я бояв ся признатись їй, щоб не насміялась. Але тепер, коли вона в потребі, опущена, то може і не насмієть ся, коли признаюсь... Вона тепер бідна, беззахистна, то може і зглянесь на мене і не погордить мою щирою любовію.

ЯВА 6.

Входить Галя з ведром.

Галя:

А ти що тут, Харку, сидиш? Чи не до ковалихи заглядаєш нишком?

Харно:

А, здорова Галочко! Воно, голубонько і мені дивно; мабуть мати вже сплять, що вибралась по воду, так раненько, — чи не ворожиш ти серденько часом на зорях?

Галя:

Щож тут дивного? За тобою заскучала!

Харно:

Невжеж?... От, спасибіг! Ну, давай же відро, я води наберу за те! Та гляди не штовхни. (Бере відро і набирає води). А отсе ти, голубко, мабуть брешеш: За тобою чогось то панич питає!

Галя:

Тфу на тебе! (Штовхає в спину): Ти думаєш що я Оріся?

Харно:

Так, серденько? А чомуж прямо в двір не ідеш? По що скучать?

Галя:

За ким скучать?

Харно:

Та-ж за ним! Хиба-ж про кого ти?

Галя:

Таж про тебе! Про якогож гаспида більше! (Сміє ся): Розвесели Харку, а то так і водою між очи плюсну!

Харно:

Про мене?... Ну, вибач, серденько, набирай же води, а я тобі заспіваю: (Співає):

Харко: "...За тобою чогось то панич питає! — Дія 4-та, відслона II-га, стор. 105-та.

Ходив Іван по зальотах,
То в ходаках, то в чоботах;
А як чоботи подер,
Застудив ся тай помер!

А дівчата затужили
Тай ходаки нові вшили!
Поховали в ходаках
На вигоні в бураках!

Тай могилу насипали
Кропивою обтикали,
Щоби кожний дурень знав,
Щоб чоботи шанував!

Галя:

(Набираючи води, сміє ся): Ха, ха, ха!...
Таке і тебе, Харку, чекає.

Харко:

Справді?... (Гладить її під бороду).

ЯВА 7.

(Ті самі і Ясь).

Ясь:

(Іде дорогою і остановляєсь): Добрий вечер!
А що се ти Харку так розгуляв ся? Добрий вечер,
Галю!

Галя:

(Побачивши Яся стрепенулась, тепер несмі-
ло спускаючи голову): Добрий вечер, вам!

Ясь:

Позволь дівчино води напиться. Можна?...

Галя:

А я бороню? Беріть, та пийте!

Ясь:

(Бере відро і пє): Спасибі, Галю!... Харку!

Харко:

А що паничу?...

Ясь:

Побіжи но поклич сюди хлопців та дівчат, ось тут поспівають, а може і потанцюємо!

Харко:

(На бік): Значить, на заваді Харко! Ех, чорт вас бери, всі ви однакові! Піду!... (Іде): Крішись, Харку, будуть пттовханці!

Ясь:

(Сідає на керницю): Галю, приступи ближше. Чого соромишся, моя квіточко. (Орися поназуєся і бореться з собою).

Галя:

Мені ніколи. Мати будуть сердити ся. (Бере відра).

Ясь:

Пожди, серденько, не спішись! (Обнімає її, Галя пручаєсь). Чогож ти? От зараз зйдуться сюди, пожди.

Галя:

Ох, мені лихо, побачать, осміють!...

Ясь:

Нічого, серденько, нічого! Хибаж можна кому очи заткати? Тай чогож бояти ся? Хибаж я вовк? Не бійся!

Галя:

Ох, лишенько!... (Видираєсь): Що ви паничу?... Пустіть мене!

Ясь:

(Пригортає її): Пригорнись, серденько, ближше! Чиж не віриш мені? Я так горячо тебе люблю, що хвилини спокою не маю, коли тебе не бачу!

Галя:

Ви, паничу, колись так само і Орися любили, тай що з того? Пропала дівчина сердечна! А Мотря?... Чи ви наважились і зі мною так поступити? Бога бійтесь! Не губіть бідної дівчини! Пустіть мене! (**Видираєсь**).

Ясь:

(**Придержує її**): Хибаж ти, серденько, на них похожа? Орися утікла чорт зна куди, а Мотря не знаєш що вистроїла? Ледво з душею з пожежі утік. І судитись не було з ким, бо збожеволіла! А тебе одну, моя горличко, я щиро люблю і не покину тебе! Вір!

(**Орися, по довгій боротьбі з собою, виступає рішучо і кидаєсь до Яся**).

Орися:

Так, ось де я тебе здибала!

Галя:

(**З переляком**): Ай! Хто се?... (**Утікає скоро**).

ЯВА 8.

Ясь:

Що то? Хто се?

Орися:

Не пізнав? Думав пропала вже?

Ясь:

Ти, Орися?... Деж се ти тут взялась?

Орися:

Із тамтого світа прийшла до тебе в гості і гостинця принесла! На, окаянный, приголуб його! Ти його батько! (**Кладе йому дитину на руки, він відтручує тан, що дитина паде в керницю**).

Ясь:

Геть, маро! Що ти хочеш?... (**Утікає**).

Орися:

Гей, ратуйте!... Що ти зробив?... Люди ратуйте! Душогуб! (Хоче скакати в керницю).

ЯВА 8.

Харно:

(В тій хвилі вибігає і хватає Орися на керниці): Хто се? Господи! Відкіля ти тут взялась?

Орися:

Пусти! Пусти мене! Гей люди! Душогуб! Ратуйте дитину! (Дере ся до керниці).

ЯВА 10.

(Вбігають парубки, дівчата, Марко і Ганна).

Всі:

Що се за крик? Хто се? Орися?...

Орися:

Пустіть! Дитину ратуйте! Утопив!... Гей люди! (Дере ся до керниці).

Харно:

Дитину утопила! Мерщій драбини!

Голоси:

Шнура!... Скоро!... Драбини!... Лізь! Лізь!... На бік!

Орися:

Пустіть! Пустіть і мене в керницю! На що я осталась на світі?... (її держать).

Голоси:

Держіть її! Ратуйте душу! (Марко хватає Орися, вона мліє, Харно лізе в керницю. Загальне замішане і крики).

ЗАВІСА.

ДІЯ V.

Сцена та сама, що в I-ій дії. Перерва дуже коротка. — Скоро кузню усуває ся. Оріся убрана як в I-ій дії спить на приспі там де заснула в кінці I-ої дії. Марта стоїть коло неї і намагаєсь збудити. Оріся кидаєсь у сні нервово і придавленим голосом кричить.

ЯВА 1.

Марта:

Орісю! Доню! Що з тобою? Встань! Пронись!... Орісю!...

Оріся:

(Отвирає очи, хватає з просоня Марту за руки і кричить): Ох!... Пустіть!... Ратуйте! Рат... Ох!...

Марта:

(Рівночасно): Бог з тобою, Орісю! Що тобі?

Оріся:

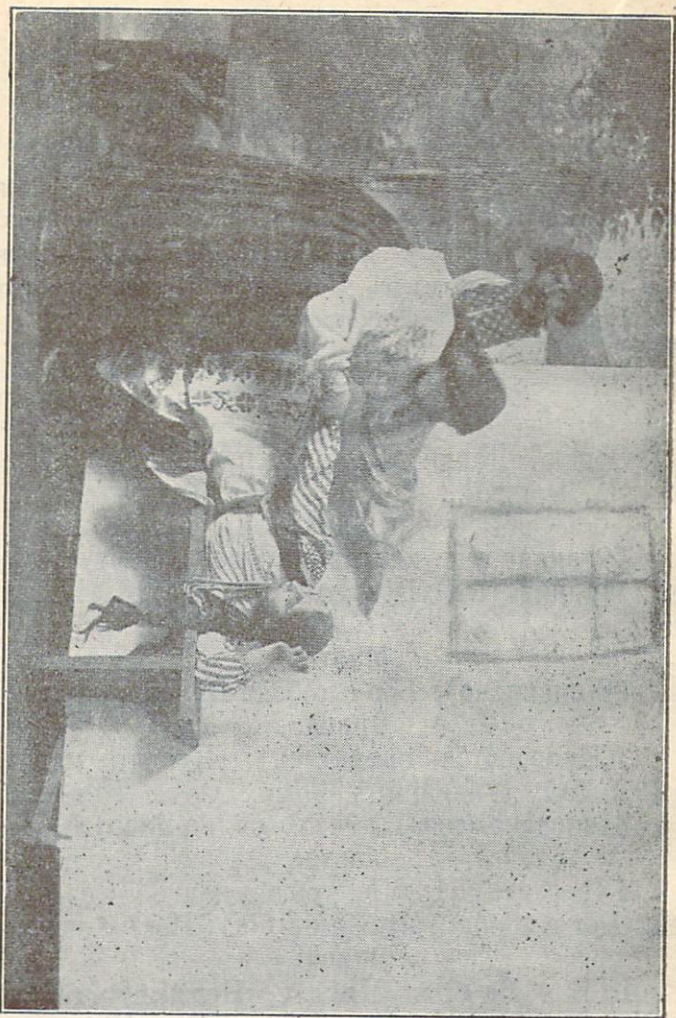
(Неперестає пручатись): Пустіть мене!... там!... Там в керниці... Геть... Ох!... Що се?... (Здивована довго дивить ся на Марту).

Марта:

(Хрестить її): Що тобі донечко? Опамятай ся!... Бог з тобою! (Плює на бік): Пек-за-пек.

Оріся:

Що?... Де я?... Мама?... Невжеж?... А...а... а...а!... Се був сон!... Боже! Лиш сон... (Розглядає ся): Так, то був сон... страшний... дивний... А може... (Здрігаєсь). Та ні, ні... Ось хата... ось керниця... Мамо!.. Се ви, мамо?... Дорога моя матінко! (Усміхаєсь): Так, то був сон. Боже великий, і те

Марта: Оприсні! Дюно! Що з тобою? Встань! Проснись!... Оприсні!... Дів 5-та, стор. 111-та.

все я у сні пережила... (Обнімає матір). Мамо, мамо, яка я щаслива... то був тільки сон!...

Марта:

(Гладить її по лиці): Я вже з пів години стою над тобою, буджу, буджу, телепаю і не можу добудитись, — а ти кидаєшся і кричиш, — я аж злякалась. Що такого снилось тобі, доню? Щось мабуть страшно?!

Орися:

Ох, мамо, як страшно!... Ой, голова!... Бересь руками за голову).

Марта:

(Кладе руку її на чоло): Горяча... Казалам іди в хату спати!... Ще чого доброго... Боже хорони від якого нещастя!... Ніч така була холодна...

Орися:

Мамо!... простіть мені!...

Марта:

Що донечко?... Що простити?...

Орися:

Ох, правда, ви не знаєте!... То був сон.

Марта:

Іди-ж, іди, Орисяю, в хату!... Ну, і хтож таке бачив... на дворі спати?... Я собі, байдуже, заснула... аж отсе ранком вже прокидаюся, щось кричить ніби під землею. Встаю, вже день білий, сонце сходить, вибігаю на двір, а ти ще на приспі лежиш, та так шамочешся, кричиш із просоня. Я мерщій кинулась до тебе будити, і от на силу розбудила... Скажи, доню, що такого снилось?...

Орися:

Ох, мамо!... (Жахаєсь): Страшно! не питайте краще!... Мені, мамо, мої лукаві мрії у сні показалися. Се була наука, страшна наука! Та, слава

Богу, що тільки у сні!... (По хвили): Мамо, що Свирид казав вчора, коли я утїкла з хати?

Марта:

Чогож ти, доню, утїкала? Ти не знаєш, як мені було тяжко, коли ти, нічого не відповівши, утїкла з хати...

Орися:

Мамо простїть, я дурна була. Перепросїть Свирида і перекажїть, щоби Марко прислав людий. Мене, сон научив — до смерти не забуду!

ЯВА 2.

Охрим:

(Виходить з хати, молить ся): Радуй ся обрadowанная, Господь з тобою, благословенна ти... А що ви вже тут так зранку і вже сваритесь?...

Орися:

(Кидаєть ся до Охрима): Ох, тату, любі мої!

Охрим:

Що ти?... Чого?... Що сталось?...

Марта:

А от заснула ще звечера от тут на приспї, тай мабуть голова розболїла. Казалам їди в хату спати...

Охрим:

Тут на дворї спала цілу ніч? І ти, стара, її на те дозволила?

Марта:

Говори собі! Та де дозволила? Просила, що лиш хвильку відпочине, ну і я пішла в хату та й лягла. Цїлий день налазиш ся, то і заснеш як дерево. Яка то тепер ніч? Ще не смерклось добре, а вже свитає. (До Орисі): Іди, Орисю, до хати, умий ся та затопи в печі, Сьогодні недїленька свята. Іди, дитинко, їди. (Орися їде в хату).

ЯВА 3.

(Ті самі без Орісі).

Охрим:

Я тобі казав, що ти сама стара та й дурна! Лишити саму дівчину на дворі спати? Може чого перелякалась, а може застудилась, та ще, недоведи Господи, якого нещастя!...

Марта:

Ну і вже розторкотав ся зранку в неділю. А тиж де був? Чому не покликав в хату?

Охрим:

Та я... я-ж заснув... Натомив ся цілу днину...

Марта:

То й мовчи, а не торкочи, коли і сам заснув... Її щось дуже страшне приснилось, бо я аж до хати почула як кричала крізь сон. Ледво добудилась.
(Іде в хату).

ЯВА 4.

Охрим (сам):

І ослаби і остави і прости і відпусти Господи всі согрішення вольному і невольному (Іде за хату). А уш! А порпалаб тебе лисиця! Дивись як грядки подерли! А киш! (Вертає і кричить до хати): Марто! А йди но там кури з города вижени! А то чисто просо столочили.

Марта з хати:

Та вижени сам! Ворота чому не зачинив?...

Охрим:

А зачинилоб тобі пельку (Іде): От, Іроди, не дадуть і помолить ся. Прости Господи. (Іде знову за хату): Благословен плод черева твого, яко і одила еси будущого віка...

ЯВА 5.

Марта:

(Іде з ведрами по воду): Ось що вона собі вимріяла в своїй дурній голові... Паньство... дурне козеня!... Не успів паничисько усміхнутись, а воно дурне вже і о паньстві думає... Куди нам?... От трафляєсь добра людина, іди з вискоком. Працюй, шануй, то і своє паньство буде. (Набирає води).

ЯВА 6.

Марко:

(Йдучи вулицею завертає): Добрий день вам, пані матко! З неділею будьте здорові. (Кланяєсь).

Марта:

Здоров сину, Марку! А куди вже так зрана?

Марко:

Та іду до утрені і поступив сюди нарочно спитати, чи говорили з Орисею об тім, що я прохав? Мені, пані матко, гірко самому хазяйнувати. Все в кузні тай в кузні. Роботи, спасибіг людям, до голі, так нікому і ложки страви зварити... Ви мені, пані матко, обіцялись що поговорите з нею. Чи питались? Я вже скільки разів питав сам її, але вона все викручуєсь, не відказує ні с'як, ні так. Я знаю, що матері скорше скаже. Що вона?...

Марта:

Питала, синоньку, вчора, та вона і мені нічого не відповіла. Але сієї ночі снів ся її якийсь чудний сон, ще зразу перемінилась. А зрештою вона сама тобі розкаже. А людий, синку, присилай, та нехай Бог благословить.

Марко:

Спасибіг вам, матусю!... Іду, попрошу дядька

Свирида, тай старшину, і в вечері прийдемо. Оставайтесь здорові, паніматко. (Цїлує в руку і відходить).

ЯВА 7.

Охрим і Марта.

Охрим:

(Виходить з поза хати і несе під пахою квочку, а в шапці яйця): Коли ти вже жінко будеш розум мати? Посадила квочку в свинюшнику, тай байдуже!

Марта:

Яку квочку? Де?...

Охрим:

На, подивись! Ще щастє, що свинї не роздерли.

Марта:

Ох лишенько, то котра? Я-ж там її не саджала. То мабуть сама нанеслась та й насїла.

Охрим:

Сама насїла? А ти від чого господиня? Чому не доглянула?

Марта:

От вже прийшла недїленька, вже й почав нипати та шибатись, щоби мав що торкотати.

Охрим:

А сто сот копиць чортів з рогами вашій матері з вашим хазяйством. На, занеси в хату.

Марта:

(Наставляє запаску, Охрим кладе з шапки яйця, а другою рукою бере курку): Давай, давай! А ти би газдо хоч кучму свою прихимрав трохи, Ходиш розчіхраний, як сороківський дяк. Іди та прибери ся. Сьогодні люди прийдуть.

Охрим:

Що за люди, які?

Марта:

А от Марко знову тепер повертав та й питає ся чи можна сватів присилати?

Охрим:

Ну, а ти йому що казала?

Марта:

Що казала? Казала, щоби прислав.

Охрим:

Ну, а як та розтріщана знову з'єднаєсь? Ти її питала?

Марта:

Не бійсь, не з'єднаєсь. Її вже вийшла примха з голови. Вона рада. А ти іди та бороду підбрий та прихитай трохи. Далі вже із церкви будуть вертати, а ти й досі ходиш як страхопуд який.

Охрим:

Хибай ти мене збираєш ся женити, чи що?

Марта:

А вжеж, — а з сухою осикою не хочеш? Бач, а на запічок кашляти! Іди, іди приберись! (Іде до хати).

Охрим:

А чекаймо! А горівка у нас є?

Марта:

От бач; хазяїн!? По курниках та свинюпниках звивати цілий ранок та торкотати то знає, а про те, що йому слід подбати, то йому байдуже! А смикнув би, коби хто постарав?... Є! Є!

Охрим:

Маєш? А не сказала! Голубочкож моя! Чекай, най тебе поцілую за те. (Хоче поцілувати,

Марта його відпихає і випускає запаску з руни, яйця випадають).

Марта:

Ох, лишенько, щож ти наробив старцуне?!... Орися! Орися! А дай но там миску або що!... **До Охрима):** Чекай, дам я тобі цілуватись! Дивись як урадував ся!

Охрим:

Чорт бери! Мали свині зісти то й зідять! Що має висіти, то не утоне... Ходи, Марто, даси чарочку!

Марта:

А смоли горячої напий ся!... Орися!

ЯВА 8.

Орися:

(Виходить з мискою): Ох, лишенько мое, то хто яйця побив?

Марта:

Не питай а збирай швидко! Ще хто надійде, а тут такий лад. А йди старий та приберись! (Пішла в хату).

Охрим:

(До себе): От таке старому: горівку нагадав і шкоди наробив! Тепер вже і чарочки не дасть. (Іде в хату).

ЯВА 9.

(Орися збирає в миску та йде в хату, за нею Харко на пальцях здоганяє).

Харко:

А тпрууу!...

Орися:

Ох! (До него): Тю на тебе, як злякав! Чого ти шибав ся так рано?

Харко:

Таж не бачиш як засапав ся? Так біг до тебе з новиною.

Орися:

З якою?

Харко:

Там голубочко на тебе збираєсь ціла вармія в селі!

Орися:

Ой лихо! Та чого? Що я кому винна?

Харко:

Не знаю, серденько!

Орися:

Та хтож там такий збираєсь?

Харко:

Коваль ще мабуть від досвітку частує у Хама старого Черепаху та й старшину!

Орися:

Дивись, а то на що?

Харко:

Хе, на що? А ти будьтоби і не знаєш?

Орися:

Ой, Господи! Та звідки мені знати? Ну і що я скажу, як справді нападуть? Заступись, Харку, за мене!...

Харко:

Заступив сл-б, та боюсь!

Орися:

От так! Ще й парубок. Чого-ж?

Харко:

Ге, чого? Стусанів! А то вмішай ся не в своє діло, то й дивись як гепне у спину, як не Марко, то ги.

Орися:

Ну а я за віщо?

Харно:

За віщо? Цікаво. Хибаж як Харка хто штовхає, то питає за віщо? От так собі аби штовхнуть, тай тільки. Але мені серденько, не те на думці. Я мовчав, аж тепер скажу тобі всю правду.

Орися:

Кажи, що?

Харно:

Я тебе люблю, Орисю, і от тепер рішив признати тобі поки ще можна, бо опісля як вже Марко візьме, то вже буде зась!

Орися:

(Жартом): Так?... А чомуж ти скорше не признав ся?

Харно:

А колиж було скорше?

Орися:

Було сьогодні в досвіта прийти!

Харно:

Ага! А ти зараз булаб сказала: сватай, коли любиш.

Орися:

Алеж певно, Харку, зараз булаби сказала.

Харно:

От бачиш. Я-ж того і бояв ся! А от тепер я вже безпечний, що не скажеш, тай признав ся!

Орися:

А чогож тобі так страшно? А може я тебе також люблю, хіба ти знаєш?

Харно:

Се, ви всі любите язиками тільки, а мріями то літаєте далеко, високо, навіть аж до панських покоїв досягаєте. Летите як комарі до свічки, а як крильця обемалить, то тогди і свята, і Божа!...

Орися:

У тебе, Харку, все одно на думці?

Харно:

Абож може брешу? Кожда з вас і усміхається ласкаво, і щебече, як ластівка, а все нищечком озираєсь, чи не йде за нею який граф, або генерал, або який инший куцохвостий дурень. Чи не моргає на неї, мовляв: ходи серденько... ось я тебе на панський шарабан посадю, та у двір завезу, дорогі шати надієш, та місто коров доїти, та свиней годувати, то ти тільки в зеркалі будеш сидіти, та наймичок муштрувати. От на се ви всі, голубочки, ласі. А трафить ся парубяга чесного роду, то ви зараз: Підожди, каже, ще не надівувалась. Чи не так?

Орися:

Алеж так, так... тільки не всі однакові. От я за тобою, Харку, і в болото скочилаб!

Харно:

Я серденько вірю, тільки, що я сам в болото не дурний лізти, як ось твій Марко задумав.

Орися:

Що-що? Як ти кажеш?

Харно:

Кажу, що он вже з церкви ідуть.

Орися:

Ох, матінко, невжеж! Прощай Харку! (Утінає до хати).

ЯВА 10.

(Харно, а потім гурт).

Харно:

(Сам): Ото фуркнула! Як коза! Але чекай я на злість тобі, зараз всіх сюди заманю, нехай

утнуть якої! Чи всидиш в хаті? (Йде за нуліси):
Гей, сюди, сюди!

Голоси:

А що там?

Інші голоси:

То Харко вже дуріє! (Харко вибігає знова на сцену і сідає на землю. Парубки і дівчата входять і обступають Харка).

Василь:

Що сталось, Харку? Чого кричиш?

Харко:

Хто кричить, я? Коли?

Семен:

Ще й дратуєть ся, бісів син!

Харко:

І сном, і духом... Що се вам прочулось?

Василь:

А чогож тут сидиш мов на покуті? Чи не скарб викопав? Вставай!

Харко:

Ні, не встану!

Василь:

А то чому?

Харко:

Мушу землю задержати, щоб не втікала, бо хочу почути як ви заспіваєте.

Оленна:

Пусти, Харку, пусти, хай лежить, а ми і так заспіваємо!

Харко:

Так? Ну, то я вже пускаю, (Встає): А глядіть не одуріть!

Мотря:

О справді заспіваємо тут, звеселимо Оришку, то може в дружки покличе.

Дівчата:

Справді! У неї сьогодні мабуть і заручини будуть.

Харно:

А вам вже і оскома? Не бійсь одна з другою. Покрова ще далеко.

Галя:

А ти не шуткуй, Харку, а поклич Орісю, нехай разом заспіваємо!

Харно:

Ага? А Марко що скаже?

ЯВА 11.

(Марко іде вулицею і повертає до гурту, рівночасно Оріся виходить з хати, Харко прискакує і хватає Орісю за руку і веде до Марка).

Харно:

Ходи, ходи дурочко, чого тобі соромитись?
(До Марка): На! Здаєсь ти вчора згубив?

Оріся:

(Бє Харна нулаком): А ти, шибенику!

Харно:

Так?... Вже й ти? Ну, Харку, діждавсь нарешті і від Орісі стусана! (Іде в нут і ніби плачучи сідає).

Мотря:

Ну же разом:

Парубки:

Ні, ми для вас, дівчата, заспіваємо, а ви помагайте. (Співають):

Ось вам, любі дівчаточка,

Віз і перевіз!

Щоб вам в житю не прийшло ся
Пролити сліз.
Всім вам треба правду знати,
Попід хмари не вганяти,
Власний стан свій шанувати,
А чужого не бажати —
Шануй власний стан,
Бо в нім кождий пан!

К І Н Е Ц Ь.

1862

1863

1864

1865

1866

1867

1868

1869

KIRK P.

НОТИ ДО ПІСЕНЬ В ШТУЦІ

»ДІВОЧІ МРІЇ«

Хто хотівби дістати ноти до важнійших пісень в сій книжці, прошу написати і прислати на 50 ц. Постал Нот, а ноти сейчас вишлесь.

ВЕЛИКОДНІ ГАЇЛКИ!

Підхожі під теперішню хвилю воскресеня України. Надають ся до виставленя на сцені і для Великодної забави коло церкви, де є досить співучих сил. Дівочі і мужеські хороводи під нотами на два голоси. Дуже легкі до виученя і дуже веселі і цікаві.

Партитура коштує \$3.00

Хто бажавби мати копію нехай напише на понизшу адресу, а йому вишлесь сю партитуру і лібретто.

Пишіть на адресу:

S. K O W B E L

1087 Pritchard Ave.

Winnipeg, Man.

8.14

Драматичним Кружкам в Канаді.

Драма в 4 діях тогож автора, під заголовком:

»ЛЯХО-ТАТАРИ«

готова до вистави і може бути визичена рукопись в Тов. „БОЯН” за зложенем 5 дол. кавції і 2 дол. за визиченє.

Котре Товариство хотілоб відограти сю драму, просить ся написати до Тов. „Боян” і прислати гроші.

Драма представляє образ знуцання ся над українським народом в часї польського наїзду на Східну Галичину.

Драма ся буде друкуватись пізнійше.

Визичати можна аж по Великодних Святах 1920 року. До того часу Тов. „Боян” потребує її. Весь дохід з вистав сеї драми повинен піти на Український Червоний Хрест.

Адреса:

UKRAINIAN SOCIETY "BOYAN"

Box 3626,

Winnipeg, Man.

ЛЮБИТЕЛЯМ СПІВУ.

подаємо до вибору отсі перлини нашої на весь світ славної пісні:

Сольові в супроводі п'яна:

Січинський: — І не питай мене	40ц.
— Розжалобила ся душа	50ц.
Лисенко: — Безмежне Поле	35ц.
Волошин: — Ой гляну я подивлю ся	40ц.
Стеценко: — За думою дума	40ц.

Дует в супр. п'яна:

Лисенко: — Коли розлучають ся двое	40ц.
--	------

Мішані Хори:

Лисенко: — На городі, коло броду	40ц.
— Ой діброво темний гаю	40ц.
Волошин: — Чого мені тяжко	40ц.
Воробкевич: — Думи мої	40ц.
Топольницький: — Ой три шляхи	40ц.
Лопатинський: — Вставай Україно, в супр. орк і п'яна	150

ПРЕДСТАВЛЕННЯ.

Коли уладжуєте представлення або концерти, потреба Вам ухарактеризувати лице відповідно для з'ображення віку і характеру даної особи — щоб не стричи кожухи і ліпити простою гумою вуса і бороди, і не мастити вуглем або чорнилом лиць дістаньте відповідних до того приборів.

Волосе, біле, сиве, брунатно, бльонд. чорне і риже по 20ц	
Мастикс до ліплення вусів і бороди зі щіткою	40ц.
Фарбки, чорна, брунатна, тілиста, сива і біла по ...	30ц.
Червона	50ц.
Руж, сухий, для дівчат	25ц.
Руж на губи, для дівчат	25ц.
Олівці, до підчернювання брів, чорний і брунатний по	20ц.
Пудри, білий, рожевий і брунатний — по 25 35 і	50ц.
Колд-Крім до змивання лица — по	50ц.
Базеліна, біла до змивання лица — по	10ц.

В приготовано є практичний ПІДРУЧНИК ДЛЯ АМАТОРСКИХ КРУЖКІВ, де кожний знайде добрі поради, як заховувати ся в часі проб і як на сцені і як приготувати своє лице, щоби воно виразило те, чого хотів автор

Замовлення посилайте до:

UKRAINSKA KNYHARNIA "ACCORD"
216 Dufferin Ave. : : : Winnipeg, Man.